

SCHOOLONDERSTEUNINGSPROFIEL

DE WINGERD

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding	3
Hoofdstuk 2	Algemene gegevens	4
2.1	Contactgegevens	4
2.2	Onze Visie en Missie	7
2.3.	Visie op Onderwijs en Ontwikkeling	8
2.4	De schoolstructuur: groepsindeling en leerstofopbouw	9
2.5	Pedagogische huisstijl	13
2.6.	Didactisch ontwerp	16
2.7.	Differentiatie in de school	21
2.8.	Leerlingenzorg	23
2.9.	Digitaal leerlingvolgsysteem (LVS2000)	23
Hoofdstuk 3	Organisatie van de zorg binnen De Wingerd	24
3.1.	De dagelijkse leerlingenzorg	24
3.2	Planning Zorg; het zorgmodel	27
3.3	Extra ondersteuning voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	28
3.4.	Externe leerlingenzorg	30
Hoofdstuk 4	Grenzen in de huidige onderwijssituatie	32
Hoofdstuk 5	De positie van de ouders	33
Hoofdstuk 6	De ambitie	34
Bijlagen:		35
	Beschrijving Profiel 2	36
	Beschrijving Profiel 3	44
	Beschrijving Profiel 4	51

Hoofdstuk 1 Inleiding

De Wingerd is een Christelijke school voor Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs aan Zeer Moeilijk Lerenden in de leeftijd van 4 tot 20 jaar; Cluster 3, Het onderwijs richt zich op leerlingen met leerproblemen die niet in staat zijn om het reguliere onderwijs te volgen en waarvoor de Commissie van Advies (CVA) een Toelaatbaarheidsverklaring (TLV) heeft afgegeven.

De Wingerd dankt haar naam aan de plant die steun nodig heeft om te groeien. De ranken van de plant groeien wel door, maar hebben blijvend houvast nodig van een stevige muur of schutting. De mogelijkheden van de leerlingen op onze school zijn van dien aard dat ook zij steun nodig hebben om met zelfvertrouwen te groeien naar zo groot mogelijke zelfredzaamheid en zelfstandigheid. Vandaar dat plaatsing op een school voor zeer moeilijk lerende kinderen voor hen de aangewezen weg is.

In het kader van de wet Passend Onderwijs dient elke school een schoolondersteuningsprofiel op te stellen. Hierin geeft de school aan op welke wijze de school invulling geeft aan het bieden van passend onderwijs.

Tevens geeft de school aan waar haar grenzen liggen en welke ambities er zijn om voor zoveel mogelijk kinderen onderwijs te bieden dat past bij hun onderwijsbehoeften.

Samengevat geeft het schoolondersteuningsprofiel een antwoord op de volgende vragen:

- Wat kunnen we realiseren met ons huidige team?
- Wat kunnen we realiseren met ondersteuning van externen?
- Waarmee kunnen we andere scholen binnen het SWV helpen?
- Wat zijn de grenzen aan de mogelijkheden van ons onderwijs?
- Wat zijn onze ambities?

Hoofstuk 2 Algemene gegevens

2.1 Contactgegevens

De Wingerd De Verbetering 5, 9477DZ, Groningen Telefoon : 050 526 25 76 URL : www.dewingerdzmlgroningen.nl E-mail : info@dewingerdzmlgroningen.nl	SCSOG Het postadres van de stichting is: Stichting Christelijk Speciaal Onderwijs Groningen (S.C.S.O.G.) Postbus 70130 9704 AC Groningen.
<u>Directie:</u> Henk Krol; directeur Harrie Postema; L.M.D.T	<u>Zorg:</u> Pieternel Kingma Boltjes – Das; orthopedagoog Gera IJszenga – Steentjes; intern begeleider SO Pieternel Kingma Boltjes – Das; intern begeleider VSO

Bevoegd gezag

De Wingerd wordt, samen met drie andere scholen voor Speciaal Onderwijs, bestuurd door de Stichting Christelijk Speciaal Onderwijs Groningen (SCSOG):

- 02 WR De Fiduciaschool: christelijk speciaal basisonderwijs (SbaO)
- 14 WU De Kimkiel: christelijk speciaal basisonderwijs(SbaO)
- 14 WT De Wingerd: christelijk (voortgezet) speciaal onderwijs aan Zeer Moeilijk Lerenden
- 05 OP De Bolster: christelijke school voor Praktijkonderwijs (PrO)
- Educonnect Expertisecentrum SCSOG

Situering van de school

De Wingerd staat aan De Verbetering 5 te Groningen in Hoogkerk.

De hoofdingang is gelegen aan de grote parkeerplaats ter hoogte van de Zuiderweg 72, 9744 AP Groningen.

De leerlingen komen uit het gebied ten noorden van de lijn Marum, Onnen, Delfzijl. Er komen ook leerlingen uit de regio Hoogezand en Noord-Drenthe.

Schoolgrootte

De Wingerd telde aan het begin van het schooljaar 2014-2015 130 leerlingen, verdeeld over 12 groepen.

Op de teldatum, 01-10-2014, telde de SO afdeling, 60 leerlingen verdeeld over 6 groepen en de VSO-afdeling telde op de teldatum 70 leerlingen ook verdeeld over 6 groepen.

De groepsgrootte binnen de SO afdeling varieert van 9 tot 12 à 13 leerlingen en binnen de VSO-afdeling van 10 tot 17 `a 18 leerlingen.

Op 'De Wingerd' zijn ongeveer 40 mensen - fulltime en parttime werkzaam in onderwijsgevende en in ondersteunende taken.

Daarnaast wordt gebruik gemaakt van externe deskundigen.

Leerlingpopulatie

We geven vanuit christelijke betrokkenheid onderwijs aan kinderen met een lichte tot ernstige verstandelijke en soms meervoudige beperking, waarbij de ondergrens wordt aangegeven bij een IQ van ± 20 tot een bovengrens van ± 70 . Op onze school wordt goede orthopedagogische en didactische zorg geboden aan kinderen met een verstandelijke handicap of een syndroom, waardoor hun participatie in het regulier onderwijs onmogelijk is. De orthopedagoog kan syndromen en beperkingen inschatten en daarop het handelen in de school laten afstemmen. Signalen vanuit de groep worden middels observaties in de groep nader bekeken en een handelingsadvies volgt. De orthopedagoog weet met de diversiteit en problematiek van de doelgroep om te gaan en vandaaruit een dusdanig professioneel advies te geven, waardoor een pedagogisch klimaat geschapen kan worden, waarin de leerlingen tot hun recht komen. Daarnaast hebben de leraren een Master SEN (g) doorlopen. Tevens wordt er jaarlijks tijdens studiedagen teamscholing georganiseerd waaraan alle medewerkers deelnemen. Zo is er expertise opgebouwd om met de beperkingen en syndromen binnen de groep om te gaan.

De goede didactische zorg uit zich in het door de school uniform hanteren van het GIP model (zie nadere uitleg pag.17) in combinatie met Taakspel, waarmee het eenduidig didactisch handelen een gegeven is.

Alle leerlingen krijgen een specifiek onderwijsaanbod. Hun bijkomende stoornis is mede de oorzaak van het belemmeren van het leren. Voorop in de begeleiding staat hun verstandelijke beperking waardoor de ondersteuningsvraag mede gericht is op het bieden van veiligheid en structuur, onderwijs dat aangeboden wordt in kleine stapjes met veel herhaling en begeleiding in de vorm van voordoen en nadoen (modelleren).

De zelfredzaamheid en de sociaal-emotionele ontwikkeling heeft veel prioriteit: leren omgaan met jezelf en anderen en de ander met jou in de dagelijkse praktijk is een belangrijke invalshoek in ons onderwijs.

Door alle vakgebieden heen is in het VSO het hoofddoel de leerlingen zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren richting wonen, werken en vrije tijd, kortom de maatschappij.

Al vanaf VSO 1 is er een doorgaande lijn arbeidstoeleiding te beginnen met interne stages, waarna het Leren op Locatie volgt uitmondend in een externe stage gericht op uitstroom.

Het aanleren van zelfstandigheid staat in nauw verband met het begeleiden in de sociaal-emotionele ontwikkeling. Omdat de kalenderleeftijd niet correspondeert met de ontwikkelingsleeftijd, hebben de leerlingen van nature niet de daarbij passende sociale vaardigheden: die moeten aangeleerd worden.

De leerlingenpopulatie op de Wingerd is heterogeen. Enerzijds zijn de leerlingen ingedeeld op niveau van functioneren anderzijds wordt bij de groepsindeling gelet op kalenderleeftijd en ontwikkelingsleeftijd.

De Wingerd biedt binnen de SO-afdeling onderwijs aan leerlingen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar en binnen de VSO-afdeling aan leerlingen in de leeftijd van 12 tot maximaal 20 jaar.

Alle leerlingen zijn verstandelijk en mogelijke lichamelijke beperkt en hebben eventueel bijkomende complexe gedragsproblemen. Soms gaat het om een combinatie hiervan.

Het IQ geeft de grenzen van toelaatbaarheid aan. De bovengrens is een IQ van 55. Daar waar sprake is van co-morbiditeit worden leerlingen met een IQ tussen de 55 en ± 70 toegelaten. In principe bestaat er geen ondergrens. Hierbij willen we volledigheidshalve nog wel opmerken dat wij de huidige initiatieven van de Mytyschool steunen om een regionaal expertisepunt te worden voor de zgn. profiel 1 leerlingen (IQ < 35): een SO en VSO-groep waarbij de gehele week gewerkt wordt volgens de Plancius/Vijfwijzerleerlingen.

Leerlingen met een lichte, matige of ernstige verstandelijke beperking, leerlingen met complexe gedragsproblemen of sociaal-emotionele problemen, leerlingen met een stoornis in het autistisch spectrum, leerlingen met psychiatrische problematiek in combinatie met een verstandelijke handicap, leerlingen met het syndroom van Down of andere syndromen maken deel uit van de schoolpopulatie. We willen iedere leerling optimale ontwikkelingskansen bieden.

Op de Wingerd is er een project i.s.m. de Bolster, een school voor Praktijkonderwijs (PrO), genaamd 'Samenscholen'. De leerlingen van het VSO worden in staat gesteld om op deelgebieden waar ze goed in zijn of zich verder willen ontwikkelen middels modules deelcertificaten te halen op het PrO. De inspectie van onderwijs gaat met deze werkwijze

akkoord, omdat de leerlingen blijven vallen onder de verantwoordelijkheid van hetzelfde bevoegd gezag. In de twee eerste VSO groepen (12 tot 14 jarigen) wordt nadrukkelijk gekeken welke leerlingen op basis van hun cognitieve mogelijkheden en hun sociaal emotionele ontwikkeling door zouden kunnen stromen naar het PrO.

De Stichting Christelijk Onderwijs Groningen, de SCSOG, heeft met twee scholen voor SBaO, het PrO en onze SO/VSO school een dekkend aanbod voor licht tot ernstig verstandelijke beperkte leerlingen.

2.2. Onze Visie en Missie

De Wingerd is een christelijke school voor leerlingen met een verstandelijke beperking in de leeftijd van 4 tot 20 jaar. Vanuit onze christelijke identiteit willen we een omgeving bewerkstelligen die empathisch en respectvol is. De school biedt de leerlingen onderwijs in een veilige en gestructureerde omgeving met voldoende zorg en uitdaging. Voor de leerlingen van 4 – 20 jaar hebben we een concreet omschreven toekomstperspectief dat bij elke individuele leerling past. In dit toekomstperspectief werken we toe naar een zo groot mogelijke zelfstandigheid richting wonen, werken en vrije tijd.

Onze visie komt tot uiting in de missie die we hebben. In het bijzonder vinden wij het volgende belangrijk:

- De Wingerd is een school voor christelijk onderwijs en zal daarom nastreven dat de christelijke levensvisie gestalte krijgt in het geheel van het schoolklimaat en in de wijze waarop we met elkaar omgaan.
- De Wingerd gaat uit van gelijkwaardigheid tussen mensen in onze samenleving, waarbinnen aan iedereen in gelijke mate kansen worden geboden.
- De Wingerd wil een levensschool zijn, d.w.z. een school die voorbereidt op alle levenssituaties die deel uitmaken van het bestaan van alle dag.
- De Wingerd vindt het belangrijk dat de leerlingen ontdekken dat ze mogelijkheden hebben om zichzelf te ontplooiën en zelfvertrouwen te ontwikkelen met betrekking tot hun eigen mogelijkheden om zodoende de motor te worden voor eigen groei en ontwikkeling.
- De Wingerd biedt ontwikkelingskansen die de leerlingen in staat stellen om een zo zelfstandig mogelijke plaats in de samenleving te verwerven en tevens een actieve bijdrage te leveren aan het welbevinden van de directe leef- en werkomgeving.
- De Wingerd streeft binnen de door de overheid aangegeven kaders naar het:
 - bieden van een opleiding voor zo breed mogelijke maatschappelijke vorming;
 - werken aan actieve en zelfstandig lerende leerlingen;
 - recht doen aan het benutten van verschillen.

2.3. Visie op Onderwijs en Ontwikkeling

2.3.1. Visie op ontwikkeling

Voor ons is ieder kind van oorsprong een uniek en sociaal wezen. Om zich te kunnen ontwikkelen beschikken kinderen van nature in meer of mindere mate over bepaalde eigenschappen. Die eigenschappen kunnen alleen tot ontwikkeling komen als het kind bescherming, liefde, aanmoediging, sturing en respect van volwassenen en leeftijdgenoten ontvangt. Een kind wordt op weg naar volwassenheid steeds onafhankelijker als het kan vertrouwen op eigen kunnen en eigen keuzes.

De kinderen op De Wingerd hebben gemeen dat hun ontwikkeling en leermogelijkheden worden beïnvloed door hun verstandelijke en soms ook lichamelijke beperking en het daaraan gerelateerde gedrag. Tevens krijgen wij steeds meer leerlingen met specifieke gedragsproblemen. Voor deze leerlingen willen, moeten we genoeg kennis ontwikkelen om optimaal aan te sluiten bij hun hulpvraag. Ons team probeert zo goed mogelijk recht te doen aan de eigenheid van ieder specifiek kind en gaat uit van zijn of haar specifieke mogelijkheden.

2.3.2. Visie op onderwijs

Onze visie op onderwijs sluit naadloos aan bij onze visie op ontwikkeling. Zoals aangegeven gaan we uit van de specifieke mogelijkheden van ieder individu. In ons onderwijs dagen we kinderen uit zich te ontwikkelen zodat ze kunnen uitgroeien tot een zelfstandig handelend mens, die in staat is om zo goed mogelijk sociaal te functioneren in de maatschappij: in hun eigen sociale omgeving en op het gebied van vrije tijd, dagbesteding of werk.

Allereerst is het van belang om binnen het onderwijs de voorwaarden te scheppen om er voor te zorgen dat onze leerlingen tot leren en ontwikkeling kunnen komen. Dat vraagt om een klimaat waar:

- veiligheid en geborgenheid is;
- een duidelijke structuur is aangebracht;
- leerlingen zichzelf positief zien en het gevoel hebben erbij te horen;
- leerlingen zelf iets kunnen en zelf contacten kunnen leggen en onderhouden.

Het onderwijs op De Wingerd is zodanig vormgegeven dat er sprake is van een ononderbroken ontwikkelingslijn voor ieder kind. Deze leerlijnen zijn gebaseerd op de CED-doelen en voor alle vakken uitgewerkt door werkgroepen binnen de school. Voor leerlingen die er nog niet aan toe zijn, worden de "Planciusleerlijnen" gebruikt, met streven naar doorgroei CED. De (ortho) pedagogische en didactische aanpak die wij hanteren en die is ingezet met het invoeren van GIP en Taakspel, is gericht op het bevorderen van de zelfstandigheid van de leerlingen. Wij bieden daarbij uitdagende en stimulerende leerstof en methoden aan die deze zelfstandigheid stimuleren.

2.4. De schoolstructuur: groepsindeling en leerstofopbouw

De leerlingen van De Wingerd zijn verdeeld over 12 groepen, 6 groepen in het Speciaal Onderwijs (SO) en 6 groepen in het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO).

De leerlingen kunnen vanaf 4 jaar worden geplaatst in het SO. Rond het 12^e levensjaar, eind SO begin VSO, wordt een afweging gemaakt of de leerling doorstroomt naar PrO of de schoolloopbaan voorzet binnen het ZML-VSO. De leerlingen van het ZML-VSO blijven tot ze een leeftijd hebben bereikt van 16 tot 20 jaar.

De leerlingen tot 7 jaar volgen 880 uur onderwijs per jaar en de overige leerlingen minimaal 1000 uur. In de volgende paragrafen wordt een korte impressie gegeven van het verschillende bouwen en de globale leerstofopbouw per bouw. Voor een overzicht van de lesroosters verwijzen we naar de groepsmappen.

2.4.1. Afdeling Speciaal Onderwijs

Het SO is georganiseerd in één totaalpakketgroep en vijf SO-groepen.

De onderbouwgroepen

De jongste kinderen (4 t/m 7 jaar) zijn verdeeld over SO-1 en SO-2. In deze groepen krijgen de kinderen tijd om te wennen aan school, om schoolkind te worden.

De SO-1-groep heeft het karakter van observatiegroep en biedt spelbegeleiding aan. Zowel het individueel als het samen spelen krijgen veel aandacht. In de klas zijn de leerlingen dan ook 'spelend' aan het leren. Er ligt tijdens deze fase ook een sterke nadruk op de communicatieve basisvaardigheden, omdat veel leerlingen niet of nauwelijks spreken als ze bij ons op school komen.

Spelen is leuk, is leren, is bezig zijn met speelgoed, het is ontdekken en ontwikkelen. Spel en spelen zien wij niet alleen als een manier van vrijetijdsbesteding, maar vooral ook als een mogelijkheid kinderen te leren kennen, naar kinderen te kijken en de ontwikkeling van het kind te volgen en te stimuleren. Een kind is een spelend wezen. In het spel leeft het kind heel intens en wordt de lichamelijke, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling gestimuleerd. Vooral in de aanvangsgroepen wordt op basis van deze achterliggende doelen spelbegeleiding gegeven.

De zintuiglijke ontwikkeling wordt bevorderd door allerlei vormen van spel en in activiteiten gericht op sensomotoriek, door inzet van ontwikkelingsmateriaal en door knutselactiviteiten. Met sensomotoriek wordt de waarneming in combinatie met de motoriek geoefend.

De kunstzinnige vorming krijgt aandacht in een combinatie van taal, muziek, drama en expressie. Taal- en Spraakontwikkeling vinden plaats in de vorm van vertellen, voorlezen, luisteren, ondersteunende gebaren en picto's. Daarnaast wordt veel aandacht geschonken aan de ontwikkeling van de zelfredzaamheid, zoals het zelfstandig naar de wc gaan, handen wassen, jas aan- en uittrekken, jas dicht doen.

In SO-2 is er, naast spelbegeleiding, veel aandacht voor het ontwikkelen van werkhouding en taakgerichtheid. Er wordt ook een begin gemaakt met cognitieve vaardigheden zoals tellen en rekenbegrippen, leesvoorwaarden en werken op de computer. Verder wordt er gewerkt aan begripvorming door onder andere het werken met allerlei ontwikkelingsmateriaal, speelwerkbladen, 'schrijfoefeningen' en pictolezen. Leerling en begeleiders zijn deel van de groep. In onze omgang met elkaar proberen we de leerlingen bewust te maken dat er nog anderen zijn dan het kind zelf, waarmee we werken aan de sociale vorming.

De bovenbouwgroepen

SO 3, SO 4 en SO 5 maken deel uit van de bovenbouw. Om de overgang van onderbouw naar bovenbouw vloeiend te laten verlopen, krijgen de onderdelen die in de eerste twee groepen aan de orde komen, in deze groepen ook de aandacht.

Daarnaast vindt er een verdere uitbouw plaats, in het bijzonder op het cognitieve vlak. In het bijzonder leergebied specifieke doelen op het gebied van 'Nederlandse taal', 'Rekenen en wiskunde', 'Oriëntatie op mens en wereld' krijgen meer aandacht. Vanuit het kind gezien worden deze leergebieden langzamerhand in een bredere context geplaatst.

De Totaalpakketgroep

De leerlingen (8 t/m 12 jaar) in de SO-totaalgroepen (SO TP) hebben vanwege hun matige tot ernstige verstandelijke beperking met bijkomende problematiek, veelal een stoornis en/of syndroom, behoefte aan een veilige, rustige en gestructureerde omgeving met veel visuele ondersteuning en meer individuele begeleiding. Vandaar dat er voor deze groepen een rooster wordt gehanteerd met verschillende vakken, maar met zo min mogelijk wisselende lokalen en steeds dezelfde docenten en klassenassistenten. Het onderwijs aan deze groep leerlingen is ingedeeld naar niveau, aansluitend bij de leeftijd. Het onderwijs aan de leerlingen van de TP-groep bouwt voort op hetgeen in SO-1 en SO-2 plaats vindt.

2.4.2. Afdeling Voortgezet Speciaal Onderwijs

Het VSO is georganiseerd in twee totaalpakketgroepen en vier VSO-groepen.

Totaalpakketgroepen

De leerlingen in de VSO-totaalpakketgroepen (TP) hebben vanwege hun matige tot ernstige verstandelijke beperking met bijkomende problematiek, veelal een stoornis en/of syndroom, behoefte aan een veilige, rustige en gestructureerde omgeving met veel visuele ondersteuning en meer individuele begeleiding. . Vandaar dat er voor deze groepen een rooster wordt gehanteerd met verschillende vakken, maar met zo min mogelijk wisselende lokalen en steeds dezelfde docenten en klassenassistenten. Het onderwijs aan deze groep leerlingen is ingedeeld naar niveau, aansluitend bij de leeftijd. De leerlingen van de TP-groepen volgen een apart eigen programma, maar nemen ook deel aan het externe Leren op Locatie (LOL) en de stages.

Het onderwijsaanbod volgt over de twee groepen een doorgaande lijn. We hanteren daarbij een werkwijze waarbij we binnen een heldere, voorspelbare en ondersteunende structuur:

- van dichtbij naar ver weg werken;
- aansluiting zoeken bij het niveau en de mogelijkheden van de individuele leerling;
- zo praktisch mogelijk werken;
- ons richten op wonen, werken en vrije tijd;
- de leerlingen zo zelfstandig mogelijk leren werken.

Als belangrijke aandachtspunten zien we daarbij het ontwikkelen van:

- Eigen mogelijkheden
- Positief zelfbeeld
- Sociale vaardigheden
- Communicatie mogelijkheden
- Praktische vaardigheden die nodig zijn bij wonen, werken en vrije tijd
- Zelfstandige werkhouding
- Weerbare houding

De leerlingen in de groep 12-,13- en 14-jarigen zijn nog erg op zichzelf gericht; vandaar dat we het onderwijs daar op aansluiten. Er wordt met thema's gewerkt die dicht bij henzelf liggen en erop gericht zijn om zichzelf beter te leren kennen. Vaardigheden die de leerlingen nodig hebben voor wonen en werken worden in de klas geoefend.

Voor de leerlingen van 15 jaar en ouder wordt de wereld al groter. We sluiten de thema's en de leerinhouden daar op aan. Stapsgewijs wordt gewerkt aan het vergroten van de wereld door binnen de school interne stages aan te bieden en op locatie praktische vaardigheden te oefenen buiten de groep. Vervolgens wordt toegewerkt naar de overstap van school naar wonen, werken

en vrije tijd. De leerlingen gaan naar Leren op Locatie (LOL) en lopen stage buiten de school en oriënteren zich op hun mogelijkheden binnen Centra voor Dagbesteding. Praktische vaardigheden worden buiten de school geoefend.

VSO-groepen

Het VSO-onderwijs is ingericht volgens de eisen van de wet Kwaliteit VSO:

- Ontwikkelingsperspectief
- Uitstroomprofielen
- Stages
- Certificering met een VSO-diploma
- Nazorg

VSO-1 en -2 hebben een schakelfunctie. We kijken hoe leerlingen omgaan met de wisseling van docenten en lokalen en of ze sociaal en emotioneel opgewassen zijn tegen de druk van het voortgezet onderwijs. Voor sommige leerlingen staat de weg open naar het praktijkonderwijs, de rest zal ZML-VSO voortzetten binnen onze school.

In de VSO-1 en -2 groepen worden leerlingen geplaatst waarbij de nadruk nog ligt op aanbod van cognitieve vaardigheden. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan praktische vaardigheden. Rekening houdend met de eigenheid van de leerling wordt er langzamerhand toegewerkt naar een zo groot mogelijke mate van zelfstandigheid: zelfredzaamheid, sociale redzaamheid, mentale weerbaarheid. In deze klassen ontdekken de leerlingen waar hun belangstelling en mogelijkheden liggen op het gebied van dagbesteding of werk.

Op grond daarvan wordt in de groepen VSO-3 en -4 een passend onderwijsaanbod gedaan en toegewerkt naar wonen, werken en vrije tijd werk of dagbesteding. Praktijkgericht leren is kenmerkend in deze groepen en stage is daarbij een belangrijk middel. Ook hier zien we een geleidelijke lijn die start bij interne stage binnen school, naar Leren op Locatie (LOL), om te eindigen met een externe stage.

Binnen de interne stage krijgen leerlingen een taak opgedragen waarvoor zij zelf verantwoordelijk zijn. Stage opdrachten zijn bijvoorbeeld: koffie zetten, melk rondbrengen, oud papier ophalen, in de tuin werken en andere overzichtelijke opdrachten in en om de school. Voor een aantal leerlingen is dit de voorbereiding voor het LOL en een externe stage.

Voor het LOL en daarmee het bevorderen van het praktijkgerichte leren, heeft De Wingerd contact gezocht met 's Heerenloo Opmaat in Bedum. Binnen de dagbestedingsactiviteiten van deze instellingen wordt een buitenschoolse leerplaats gestart. Daar kan de overgang van leren naar werk in een realistische situatie worden uitgetoetst en geleerd.

In de praktijk kunnen de leerlingen hier onder begeleiding gebruik maken van en ervaring opdoen met, de verschillende vormen van werk- en dagbesteding. Ook bieden deze LOL-plekken na verloop van tijd de mogelijkheid tot het vormen van een reële uitstroomplek voor de leerling. Verder is er op de LOL-plaats een stagebegeleider aanwezig.

De volgende activiteiten worden op deze locaties aangeboden:

- Dierversorging
- Tuinverzorging – Groenvoorziening
- Catering
- Fietsen maken
- Winkelpraktijk
- Drukkerij

De externe stage zien wij als een oriëntatie in de maatschappij en zo mogelijk een voorbereiding op een vaste dagbestedings- of werkplek. Vandaar dat er sterk rekening wordt gehouden met de belangstelling van de leerling in samenhang met het vakkenaanbod.

Stageplaatsen zijn onder andere: Centra voor Dagbesteding, Fietsenmaker, Zorgboerderijen, Sociale Werkplaats en Supermarkten.

2.4.3. Instroom en uitstroom van leerlingen

De meeste leerlingen van 4 jaar komen bij ons binnen via de KDC's of MKD's. Een deel komt van de peuterspeelzalen, maar die kinderen zijn doorgaans wel bekend bij het UMCG, Beatrixoord of MEE. Kinderen die later instromen zijn afkomstig uit het reguliere basisonderwijs of het speciaal basisonderwijs (SBO).

Leerlingen die instromen in de VSO afdeling komen voornamelijk uit de SO afdeling van De Wingerd.

Daarnaast zien we een toenemende instroom van leerlingen uit het SBO en het Praktijkonderwijs (PrO).

Sommige leerlingen kunnen doorstromen naar andere vormen van (voortgezet speciaal) onderwijs, vooral het Praktijkonderwijs. Uitstroom van leerlingen naar niveau 1 van het reguliere voortgezet onderwijs komt niet meer voor.

Middels het project 'Samenscholen' een samenwerkingsvorm met 'De Bolster' een school voor PrO, worden sommige leerlingen die het niveau aan kunnen, in de gelegenheid gesteld in het PrO (deel)certificaten behalen. (zie 2.1.)

Leerlingen die op De Wingerd blijven, stromen uiterlijk op 20-jarige leeftijd uit naar een passende werk/woonplek. Bij uitstroom wordt een uitgebreid overgangsdokument opgemaakt en meegegeven naar de nieuwe school of instelling.

De leerling krijgt bij het verlaten van de school het door hem/haar gemaakte digitaal portfolio mee op een USB-stick.

In het nazorg document is beschreven hoe we leerlingen die zijn uitgestroomd naar een andere vorm van onderwijs, een plek voor dagbesteding, wonen en/of werk, nog twee jaar blijven volgen.

2.5. Pedagogische huisstijl

Om waar te kunnen maken dat kinderen stapsgewijs groeien naar zelfstandigheid en het verwerven van een zinvolle plek in de samenleving, streven we ernaar om kinderen een plek te bieden waar ze graag vertoeven en zich veilig en geborgen voelen. De omgang met de leerlingen is dan ook open, en altijd vanuit een positief opvoedingsperspectief. De school ontwikkelt verschillende activiteiten die samen dit open klimaat bepalen.

2.5.1. Basisbehoeften van kinderen

Kernbegrippen van het schoolklimaat zijn: rust, vaste afspraken, structuur en regelmaat en positief gestelde regels. In een rustige, veilige omgeving kunnen de leerlingen geconcentreerd en gemotiveerd werken. We willen leerlingen vertrouwen laten krijgen in eigen kunnen. Met de ouders¹⁾ streven wij een open communicatie na, of dit nu de ontwikkeling van hun kind(eren) betreft of de totale schoolontwikkeling. Dit gebeurt door verschillende vormen van contact (zie hoofdstuk 4 voor meer informatie over oudercontacten).

We verwachten van de leerkrachten dat zij een zodanige omgeving voor de leerling creëren dat deze zich in staat voelt om zich optimaal te ontwikkelen en uit te groeien tot een evenwichtige persoonlijkheid. Daarbij gaan we uit van de basisbehoeften van elke leerling: autonomie, competentie en relatie. We willen dat de kinderen zo zelfstandig en redzaam mogelijk zijn en zich geborgen en veilig voelen. Pas dan kunnen ze zichzelf als positief zien en als deel van een groep en zullen ze in staat zijn om zelf dingen te ondernemen en contacten te kunnen maken en onderhouden.

De teamleden willen de leerlingen graag 'begrijpen' en ze door goed te observeren datgene bieden wat ze nodig hebben. Naast de dingen die bij een empathisch klimaat horen, respect, verdraagzaamheid, warmte en humor, hebben onze leerlingen bovendien behoefte aan:

- Aandacht
- Structuur
- Voorspelbaarheid
- Sociale redzaamheid
- Contactgerichtheid
- Visualisering
- Uitdaging
- Benadrukken van competenties
- Solidariteit en saamhorigheid
- Positieve aanpak

¹⁾ Daar waar in dit document *ouders* staat kan ook verzorgers, voogd etc. gelezen worden.

2.5.2. Omgangsstijl

Het handelen van onze leerkrachten en overig personeel moet afgestemd zijn op de behoeften van de leerlingen. Op grond daarvan gaan wij op de volgende wijze met onze leerlingen om:

- We bieden de kinderen waar nodig een duidelijke structuur, gekenmerkt door regelmaat en ritme in de dag- en werkindeling met daarbij veel visuele ondersteuning.
- We proberen signalen die van kinderen uitgaan serieus te nemen door:
 - consequent, flexibel, spontaan en open te zijn;
 - geduldig en alert, betrokken en invoelend te zijn;
 - ook afstand te kunnen nemen;
 - onze leerlingen te stimuleren zichzelf te ontwikkelen op het terrein van zelfstandigheid, competentie en relatie.

Binnen de relatie tussen leerkracht en leerling neemt vertrouwen een grote plaats in; van de leerkracht naar de leerling, maar op den duur ook van de leerling naar de leerkracht. Daarvoor zijn

respect en waardering voor en openheid naar de leerlingen heel belangrijk om bij hen zelfvertrouwen te ontwikkelen.

De pedagogische benadering van het hele team kenmerkt zich door:

- Structuur
- Voorspelbaarheid
- Sociale redzaamheid
- Contactgerichtheid
- Visualisering
- Benadrukken van competenties
- Solidariteit en saamhorigheid
- Positieve aanpak
- Verdraagzaamheid
- Humor en warmte

Met respect voor de verstandelijke, en soms lichamelijke, beperking willen wij samen met de leerling toewerken naar het bereiken van zelfredzaamheid, zelfverantwoordelijkheid, zelfaanvaarding, sociale aanpassing, zelfstandigheid en weerbaarheid. Het naastliggende doel zal ook zijn dat de leerlingen elkaars beperking respecteren.

2.5.3. Hanteren van grensoverschrijdend gedrag

In de hele school gelden afspraken voor leerlingen in de groep, het gebouw en op het plein. De school beschikt over een protocol voor het omgaan met agressie en een protocol tegen pesten. De regels en afspraken zijn positief gesteld en hangen duidelijk zichtbaar in de school. Ze zijn beperkt in aantal en zijn ook in picto-vorm herkenbaar. Voor meer informatie over het omgaan met problematisch gedrag en de time-out -en achterwachtingregeling, verwijzen we naar Hoofdstuk 4, Cultuur en Klimaat.

In elke groep wordt aan de hand van de methode STIP structureel gewerkt aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, het respectvol omgaan met elkaar en het samenwerken aan een leefbaar en goed groeps- en schoolklimaat. Het onderwijspersoneel is daarbij voorbeeld en tegelijkertijd gids voor de leerlingen.

Teamleden moeten altijd hun eigen professionele affectie goed in het vizier houden, evenals die van de leerlingen, van wie over het algemeen niet verwacht kan worden dat zij de grenzen kennen of kunnen hanteren. Het team heeft studiedagen gevolgd rondom het thema: *omgaan met moeilijk gedrag*. Middels intervisie en collegiale consultatie zullen de vaardigheden van de medewerkers in het omgaan met moeilijk gedrag verder worden ontwikkeld.

Uitgangspunten bij het hanteren van moeilijk/grensoverschrijdend gedrag zijn:

- Vertrouwensrelatie leerkracht-ouders-kind
- Zelfvertrouwen versus faalangst
- Respectvol omgaan met de leerlingen
- Positieve aandacht
- Teamleden handhaven de gedragsregels
- Uniformiteit in handelen

2.5.4. Relatie (ortho)pedagogisch handelen en onderwijsbehoeften

Schoolbreed is er een doorgaande lijn in het (ortho)pedagogisch handelen en afstemming op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. In elke groep draagt de leerkracht de eindverantwoordelijkheid voor het (ortho-) pedagogische klimaat. Dit betekent dat de leerkracht:

- zijn pedagogisch handelen afstemt op de behoeftes en mogelijkheden van de leerlingen(groep);

- een goed beeld heeft van het sociale klimaat in een groep leerlingen en van het individuele welbevinden van de leerlingen;
- een goed beeld heeft van de individuele sociaal-emotionele behoeften en gedragskenmerken van alle leerlingen;
- op basis daarvan individuele handelingsplannen en een groepshandelingsplan opstelt, gericht op de sociaal-emotionele ontwikkelingen van de leerlingen en de groep;
- voor de leerlingen relevante benaderingen en programma's voor sociaal-emotionele ontwikkeling en gedragsbeïnvloeding kan toepassen;
- tijdens de uitvoering zijn of haar beeld van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen ontwikkelt;
- het handelingsplan of de benadering regelmatig evalueert en het indien nodig bijstelt voor individuele leerlingen en voor de hele groep.

2.6. Didactisch ontwerp

Typerend voor een ZML-school is dat het onderwijs er voor iedere leerling anders uit kan zien. Zowel het instroom- als het uitstroomprofiel en het daaraan gekoppelde ontwikkelingsperspectief kan per leerling verschillend zijn. De Wingerd wil hier op aansluiten door het bieden van onderwijs op maat en zal daar in de komende planperiode verder vorm aan geven. Ons uitgangspunt hierbij wordt gevormd door de kerndoelen van de Stichting Leerplan Ontwikkeling, die de kerndoelen van OCW dekken, en de hieruit voortvloeiende CED-leerlijnen, speciaal ontwikkeld voor het ZML-onderwijs.

Een goede individuele en persoonlijke ontwikkeling vraagt om maatwerk. Dit maatwerk bieden we door te werken met ontwikkelingsperspectiefplannen en groepsplannen. Daar waar nodig wordt gewerkt met individuele, competentiegerichte handelingsplanning. Deze handelingsplanning maakt onderdeel uit van de groepsplanning en vormt voor ons een belangrijk instrument.

We brengen in kaart wat de leerlingen kunnen, willen en nodig hebben en stemmen daar het aanbod op af.

De OPP's (ontwikkelingsperspectiefplannen) worden opgesteld (en bijgesteld) in overleg met ouders en, zo mogelijk, met de leerlingen, voor een optimale afstemming op de persoonlijke situatie van elke leerling.

Binnen het VSO maakt het OPP deel uit van het IHOP. (Individueel handelings- en overgangspan)

2.6.1. Didactische uitgangspunten

Leren doe je samen en om 'te leren leren' heb je aandacht nodig voor de werkhouding en de wijze waarop de leerling met de leerstof omgaat. Hiervoor maken we in praktijksituaties gebruik van de verschillende CED-leerlijnen.

Dit betekent dat leerlingen uiteenlopende strategieën en vaardigheden leren gebruiken voor het opnemen, verwerken en hanteren van informatie. Vandaar dat we in didactisch opzicht letten op de volgende aspecten:

- Differentiëren van de leerstof
- Hanteren van verschillende werkvormen
- Toepassen van verschillende leermiddelen
- Begeleid zelfstandig werken
- Effectieve instructie geven met het directe activerende instructiemodel

Daarnaast leren de leerlingen belangstelling te hebben voor de wereld om hen heen en leren we hen die wereld te onderzoeken en daarin taken uit te voeren.

De leerkracht weet zijn onderwijsleeractiviteiten en spelactiviteiten adequaat te kiezen, voor te bereiden, te plannen en uit te voeren. De lesmaterialen worden op de juiste manier ingezet bij het toepassen van de doelen uit de CED-leerlijnen. Hierbij gebruikt hij een groepsplan als werkdocument. Afhankelijk van de doelstelling wordt gekozen voor de juiste werkvorm en manier van instructie geven.

Er vindt continu registratie plaats van de vorderingen in relatie tot de gestelde doelen binnen het Individuele handelingsplan. Twee keer per jaar, halverwege en aan het eind van het schooljaar, wordt het OPP en het IHOP intern en met ouders geëvalueerd en besproken en op grond daarvan bijgesteld.

Samenwerken met een of meer leerlingen ter voorbereiding op hun werkplek is van groot belang en is schoolbreed in het lesprogramma terug te vinden.

In een aantal situaties wordt groep doorbrekend gewerkt om de leerlingen op één niveau te kunnen begeleiden en instrueren.

De klassenorganisatie met dagelijkse rituelen is herkenbaar, overzichtelijk en veilig voor de leerlingen.

2.6.2. Zelfstandig Werken

Het bevorderen van zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid van de leerlingen in alle groepen is de laatste jaren goed ontwikkeld. Binnen de gehele school heeft dit gestalte gekregen vanuit een gemeenschappelijke visie en beleid op zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Daarbij is er sprake van een goede taakverdeling en inhoudelijke afstemming tussen leerkracht en klassenassistent, evenals van afstemming van de werkwijzen en de toepassing van afspraken in verschillende situaties in de school. Hiervoor gebruiken we het GIP-model in het verlengde van *Taakspel*. De komende periode zal er nog wel aandacht besteed moeten worden aan borging.

Taakspel

Taakspel is een methodiek voor het basisonderwijs die is ontwikkeld door het Centrum Educatieve Dienstverlening te Rotterdam. De methode is gebaseerd op de Toegepaste Leertheorie (drs. H.P.J.G.van Bilsen).

Door gebruik te maken van *Taakspel* kunnen leerkrachten het taakgericht gedrag van de leerling vergroten en het regel overtredend gedrag verminderen. Inmiddels is gebleken dat daarmee ook het grensoverschrijdende gedrag afneemt.

GIP-model

GIP staat voor: 'van Groepsgericht naar Individueel gericht Pedagogisch en didactisch handelen van de leerkracht'. Uitgangspunt in dit model is het gewone lesgeven in de groep. Met het GIP-model worden voorwaarden geschapen om het pedagogisch en didactisch handelen af te stemmen op de verschillende mogelijkheden en behoeften van de leerlingen.

Het model bevordert een systematische toepassing van een aantal basisprincipes in elke groep, en de ontwikkeling van een doorgaande lijn van de ene groep naar een volgende en van het SO naar het VSO.

Het model onderscheidt vijf pijlers:

1. Organisatorische aspecten van het werken in de klas
2. Zelf plannen van het eigen gedrag
3. Organisatie en kwaliteit van de instructie
4. Emotionele ontwikkeling
5. Omgaan met elkaar

Binnen elk van deze pijlers wordt gewerkt aan de zelfstandigheid van de leerlingen en het monitoren van vorderingen in het leerlingvolgsysteem. De time timer is hierbij een hulpmiddel om de duur van het zelfstandig werken ook voor de leerlingen zichtbaar uit te breiden.

Teach.

Teach Like en Champion is een methodiek die, middels 49 technieken, helpt het beste uit leerkrachten en leerlingen te halen. De technieken zijn beschreven in het boek *Teach Like a Champion* van de auteur Doug Lemov. Hij bezocht leraren die opmerkelijke resultaten wisten te bereiken en observeerde minutieus wat er in het klaslokaal gebeurde. De succesvolle werkwijzen van 'excellente leraren' vertaalde hij naar de 49 technieken, die bijdragen aan betere prestaties van leerlingen. De CED-Groep bewerkte en vertaalde deze 49 technieken in eerste instantie voor het reguliere onderwijs in Nederland en voor het zml-onderwijs.

De Teach-technieken zijn verdeeld in een aantal thema's, bijvoorbeeld 'de lat hoog leggen', 'planning' en 'sterke klascultuur'. Binnen De Wingerd wordt deze methodiek gehanteerd.

2.6.3. Effectieve instructie

Uitgangspunt is het werken volgens het activerende directe instructiemodel, maar dit is als zodanig nog niet schoolbreed ontwikkeld. Nu duidelijk is geworden dat ook in het ZML-onderwijs deze werkwijze goede resultaten oplevert, moet in deze planperiode dit beleid nog gestalte krijgen.

2.6.4. Onderwijsdoelen

Het onderwijs op De Wingerd beoogt een brede ontwikkeling die gebaseerd is op de mogelijkheden van de leerling.

Dit betekent dat het onderwijs zich moet richten op:

- de emotionele en verstandelijke ontwikkeling van de leerlingen,
- het tot ontwikkeling brengen van hun creativiteit,
- het verwerven van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.

De onderwijsdoelen voor Zeer Moeilijk Lerenden geven uitdrukking aan deze brede vorming.

Naast de algemeen vormende vakken is er een aanbod aan praktijkvakken en creatieve vakken.

De kerndoelen van het ZML zijn hierbij richtinggevend. Op school maken we gebruik van landelijk afgestemde leerlijnen van het CED.

SO-afdeling

Binnen de SO-afdeling wordt op niveau gewerkt aan alle leergebiedoverstijgende en de leergebiedspecifieke onderwijsdoelen. Aan het eind van de SO-route is van iedere leerling een profiel gemaakt met een overzicht van alle leergebied specifieke en leergebied overstijgende doelen in relatie tot hun ontwikkelingsperspectief (zie bijlage 2 voor een gedetailleerd overzicht van de onderwijsdoelen voor het ZML-onderwijs).

VSO-afdeling

Het VSO-ZML kent een onderbouw, een middenbouw en een bovenbouw. Het onderwijs aan onze leerlingen wordt steeds meer op hun vraag afgestemd. Waar we naartoe willen is dat zij actief betrokken zijn bij de inhoud en de keuze van hun lespakket. Zo ontwikkelen zij tijdens het praktijkleren vaardigheden die ze nu en later gericht kunnen gebruiken binnen de domeinen wonen, werken (dagbesteding, w.o. betaalde arbeid) en vrijetijdbesteding. Om te kunnen kiezen is het van belang dat de leerling 'weet wat er te koop' is.

Door de verschillende niveaus en later ook door de individuele programma's die de leerlingen hebben, zullen er lessen plaatsvinden buiten de reguliere klassenindeling. De leerlingen van verschillende leerjaren kunnen per bouw door elkaar zitten (op basis van in- en uitstroomniveau). De grensgebieden tussen het verschillende bouwen zullen wat betreft de leeftijd en ontwikkeling flexibel gehanteerd worden. De school zal dit concreet uitwerken gedurende de komende planperiode.

In de onderbouw van het VSO is het onderwijs gericht op het leren kennen: alle leerlingen volgen alle vakken, waaronder een basisaanbod aan praktijkvakken. De leerlingen in de onderbouw krijgen een breed aanbod. Zij verwerven kennis en vaardigheden die iedereen nodig heeft in het leven en zij oriënteren zich op hun toekomstmogelijkheden.

In de middenbouw van het VSO is het onderwijs vooral gericht op het leren waarderen: oriëntatie op specialisatiemogelijkheden. In de middenbouw beginnen de leerlingen met kiezen. Er is een keuze in praktijkvakken. Ook binnen de andere vakken kan de inhoud in overleg gekozen worden. Verder wordt gestart met stage. Het eerste jaar een dag in de week als oriëntatie, het tweede jaar twee dagen in de week.

In de bovenbouw van het VSO is het onderwijs toegespitst op leren gebruiken: ze kiezen alleen vakken die ze nodig hebben voor hun uitstroomperspectief op de gebieden van wonen, werken en vrije tijd. Het geleerde wordt toegepast in de praktijk; het praktijkvak dient ter ondersteuning van verdieping.

De bovenbouw duurt voor de leerlingen net zo lang tot een goede vervolgplek in arbeid of dagbesteding is verkregen. De leerling kan tot zijn twintigste op school blijven. In de bovenbouw kiest iedere leerling zijn vakken en leerinhouden op basis van de competenties die nog verdieping nodig hebben om zich binnen de domeinen wonen, werken en vrijetijdsbesteding te kunnen redden na de schoolperiode. De leerlingen lopen ± twee dagen per week stage, zo veel mogelijk individueel buiten de school in instellingen en bedrijven. Leerlingen in de bovenbouw van het VSO maken een digitaal portfolio. Ze worden op deze manier gestimuleerd om steeds meer

verantwoordelijk te worden voor het eigen leerproces. Dit past in de filosofie van competentiegericht leren.

2.6.5. ICT in het onderwijs

De Wingerd beschikt over een uitgebreid ICT beleidsplan. Een onderdeel in dit plan is het aanbod met betrekking tot het leren omgaan van de leerlingen met ICT middelen als vaardigheid enerzijds en de inzet van eigentijdse en uitdagende ICT middelen en didactische programma's anderzijds. De leerlingen hebben vanuit het groepsplan, OPP en IHOP (alleen VSO) doelen die ze moeten behalen. Hierbij wordt gestreefd naar efficiënte inzet van ICT als middel voor het onderwijs. ICT wordt op de volgende gebieden ingezet:

- Remediëren
- Automatiseren
- Informatie verzamelen
- Ontdekken
- Communiceren
- Vastleggen van eigen competenties (portfolio)

Wij vinden gedragsregels bij het gebruik van ICT belangrijk en besteden aandacht aan veilig internetten voor leerlingen.

In het VSO zijn we bezig om verder vorm te geven aan het vak Media en ICT.

2.6.7. Digitaal Port folio

Op De Wingerd wordt sinds enkele jaren gewerkt met een digitaal portfolio voor de oudere VSO en VSO-TP leerlingen.

Het digitaal portfolio is een digitale map, waarin de leerling allerlei informatie over zichzelf verzamelt. Dit zijn bijvoorbeeld foto's van werkstukken, stageverslagen, certificaten, of korte filmpjes van schoolwerkzaamheden of stages. Ook ervaringen buiten school kunnen in het portfolio geplaatst worden. Te denken valt hierbij aan bijbaantjes of hobby's. Kortom, in een portfolio kan een leerling alles over zichzelf kwijt.

Het aanleggen van een portfolio is naar onze mening van belang om een goed beeld te krijgen van wie je bent, wat je hebt geleerd en wat je nog moet/wil leren. Het is een document dat de leerling verder helpt op weg naar een vervolgstudie of naar een baan.

Wat zit erin?

- (foto's) van werkstukken en beoordelingen
- verslagen (stage of werkstuk)
- korte relevante filmfragmenten
- gegevens over de schoolloopbaan tot nu toe (certificaten)
- ervaringen, bijvoorbeeld bijbaantjes
- interesses en hobby's
- leerervaringen
- functioneren
- bewijzen en bijlagen

Reflectie

Tijdens de lessen Portfolio worden de gemaakte stage filmpjes door de betreffende klas gezamenlijk bekeken en beoordeeld. De betreffende leerling geeft hierbij de presentatie. In de VSO-TP groep doet de leerkracht dit samen met de leerling.

Richting gevende vragen zijn hierbij:

- Wat ben je hier aan het doen?
- Wat gaat al goed?
- Wat zou je nog willen verbeteren / leren?
- Hoe is de film (Bruikbaar voor je portfolio?)
- Deze lessen zijn essentieel voor het geven en ontvangen van gerichte feed – back.

2.7. Differentiatie in de school

Op De Wingerd hanteren we verschillende vormen van differentiatie. Bij de keuze voor de vorm van differentiatie wordt altijd uitgegaan van de behoeften en het ontwikkelingsniveau van de leerling, het instroom- en uitstroomprofiel en het beoogde ontwikkelingsperspectief.

2.7.1. Uitgangspunten voor differentiatie

Verschillen in ontwikkelingsniveau en gedrag

Binnen SO -1 en -2 kennen we momenteel heterogene groepen die gebaseerd zijn op leeftijd. Vanaf SO-2 (en in een enkel geval vanaf SO-1) vindt er een splitsing plaats tussen profiel 1 & 2 leerlingen die doorstromen naar de SOTP-groep en profiel 3 & 4 leerlingen die doorstromen naar SO-3, -4 en -5.

Binnen alle groepen werken we op – maximaal – drie niveaus die gerelateerd zijn aan de Plancius of CED-leerlijnen en vastgelegd zijn in een groepsplan en OPP.

Enkele jaren geleden hebben we een begin gemaakt met deze profielgroepen binnen het SO.

Binnen het VSO wordt dezelfde profielindeling gehanteerd in de groepen.

Er is een TP-afdeling waarin de leerlingen met een laag niveau en grote begeleidingsbehoefte geplaatst worden (profiel 1 & 2) en een VSO-afdeling waarin de twee overige niveaus (profiel 3, de reguliere ZML-leerling & profiel 4, de leerling met een hoger niveau (MLK) onderwijs krijgen).

Een soortgelijke situatie geldt voor het toenemende aantal kinderen met ernstige gedragsproblemen binnen de school.

In verband met verbrede toelating (bv. met kinderen met ernstige gedragsproblemen) zal het passende onderwijsaanbod aandachtspunt blijven. Vooral de specifieke didactische en pedagogische aanpak voor deze groep moet tijdens de komende planperiode verder worden ontwikkeld.

Afstemming op ontwikkelings- en onderwijsbehoefte van kind

In het SO en in het VSO is het niveau waarop de individuele leerlingen werken duidelijk in kaart gebracht en is het aanbod op drie niveaus binnen de groepen helder vormgegeven. Daarbij zijn profielbeschrijvingen gemaakt met onder andere de niveaus op de CED-leerlijnen en de didactische behoefte en de uitstroomprofielen. Zoals eerder opgemerkt zal er een inhoudelijke discussie en visiebepaling moeten plaatsvinden over hoe we met verschillen willen omgaan en welk aanbod er in de profielgroepen gegeven wordt.

2.7.2. Vormen van differentiatie

Werken in de klas als geheel

De jongste groepen zijn heterogeen samengesteld van niveau. Vanaf ongeveer 7/8 jaar worden de groepen ingedeeld op basis van onderwijsbehoeften, dus in profielgroepen

Er wordt zo veel mogelijk gewerkt met de groep als geheel. We kennen geen structuurgroepen.

Kinderen met de diverse problemen maken deel uit van eenzelfde groep, maar we houden bij de samenstelling wel degelijk rekening met de belastbaarheid van een groep. Voor iedere groep is er een rooster vastgesteld waarbinnen alle leergebieden een vaste plek hebben. De groepen krijgen zo een aanbod op alle leergebieden volgens de indeling van de CED-leerlijnen. Daarbinnen wordt voor ieder kind rekening gehouden met de individuele problematiek en daarbij passende ondersteuning aangeboden.

Werken in subgroepen in de klas

Binnen het werken met de groep wordt zo veel mogelijk op het niveau van de (individuele) leerlingen gewerkt. Dat houdt in dat bij de cognitieve vakken veelal of op individueel of op drie niveaus leerstof wordt aangeboden. Bij de andere vakken wordt gekeken hoeveel niveaus (maximaal 3) er aanwezig zijn en daar wordt met het aanbod op aangesloten.

Door de invoering van GIP kunnen we nu nog effectiever in subgroepen werken.

Er valt nog wel winst te halen uit het geven van een goede activerende directe instructie, die de leerkracht in staat stelt om het onderwijs nog beter af te stemmen op de leerlingen.

Werken met individuele leerlingen

Binnen de groepen wordt er waar nodig met individuele leerlingen gewerkt aan individuele doelen of omdat de leerling niet mee kan doen met de groepsdoelen of omdat er extra uitleg of ondersteuning nodig is. Hiervoor worden klassenassistenten en leerkrachten ingezet.

Werken buiten de klas

Buiten de klas krijgen individuele leerlingen waar nodig extra begeleiding van de logopediste en spelbegeleider (SO-1 en SO-2).

Daarnaast wordt om de belasting voor de leerling te minimaliseren onder schooltijd, mits de therapieën ten dienste staan van het onderwijs, specifieke therapieën aangeboden door een externe fysiotherapeut en een therapeut van Accare. Veel specifieke hulp vindt voor leerlingen dikwijls na schooltijd plaats.

In het VSO krijgen de leerlingen te maken met interne stages buiten de klas, maar binnen de school. Later lopen zij ook stages buiten de school.

Dekkend aanbod

Binnen De Wingerd is een dekkend aanbod aan onderwijs en begeleiding naar een zo zelfstandig mogelijke participatie in de maatschappij aanwezig. Dit houdt in een op de behoeften van de leerlingen toegesneden onderwijsaanbod, waarbinnen rekening gehouden wordt met de beperking van de leerling door het aanbod te bieden met speciale methodes, extra instructie, observaties, korte “werkmomenten” rekening houdend met de spanningsboog. Ook de discrepantie kalenderleeftijd – emotionele leeftijd is steeds een afweging: hoe kun je door recht te doen aan het “in hun waarde laten van de leerling” de lesstof toch zo afstemmen op de leerling dat het niet te kinderachtig is. Daar waar de leerling meer kan in praktisch opzicht dan wat wij kunnen bieden, bv. leren lassen, is er de mogelijkheid om binnen het project Samen Scholen op de school voor praktijkonderwijs De Bolster in modulevorm deze vaardigheid te ontwikkelen.

2.8. Leerlingenzorg

Een goede structuur van de leerlingenzorg is binnen het ZML-onderwijs natuurlijk essentieel. Hierin wordt de basis gelegd om iedere leerling te bieden wat hij nodig heeft om zich zo goed mogelijk te kunnen ontwikkelen. Het biedt tevens aanknopingspunten om die ontwikkeling zo goed mogelijk te volgen, te evalueren en tijdig bij te stellen. De school is in een ver gevorderd stadium met de gedetailleerde beschrijving van het zorgsysteem, dit zal op zeer korte termijn zijn beslag krijgen in de Handleiding Zorgstructuur De Wingerd. We verwijzen voor aanvullende informatie met betrekking tot de leerlingenzorg naar dit document.

2.8.1. Planmatig en cyclisch werken

Als een leerling op school komt, wordt er een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) opgesteld door de orthopedagoog en de intern begeleider, onder verantwoordelijkheid van de CvB. In het OPP wordt het toekomstperspectief verwoord, zowel op korte als op lange termijn. In overleg met de leerkracht wordt het niveau van de leerling bepaald en worden de (onderwijs)doelen vastgesteld en beschreven in het groepsplan. Daar waar het noodzakelijk is af te wijken van de beschreven groepsdoelen en individuele doelen noodzakelijk zijn, worden individuele doelen beschreven in het groepsplan.

Het OPP en het groepsplan worden aan de ouders voorgelegd en met hen besproken.

Het OPP en de doelen in het groepsplan wordt halfjaarlijks geëvalueerd. Op grond van deze evaluatie worden de doelen in het groepsplan en het OPP eventueel bijgesteld. Aan het einde van het schooljaar vindt er een eindevaluatie plaats van het OPP en het groepsplan. Op basis van de eindevaluatie wordt er een nieuw OPP opgesteld. Tegelijkertijd met het evalueren wordt ook het nieuwe OPP besproken: ouders hebben dan de mogelijkheid om inhoudelijke aanpassingen aan te geven. Hiervoor gebruiken we een formulier waarop de leerkracht aangeeft of er inhoudelijke opmerkingen zijn op het OPP, of er aandachtspunten zijn vanuit ouders en of er afspraken gemaakt zijn naar aanleiding van het OPP. Vervolgens wordt het plan aangepast en ondertekend door ouders, leerkracht en een CvB-lid.

2.8.2. Werken met een ontwikkelingsperspectief

Het ontwikkelingsperspectief kan omschreven worden als de ontwikkeling die de leerling doormaakt van instroom- naar uitstroomniveau. Dit wordt voor iedere leerling bij plaatsing vastgesteld. Op basis van de ontwikkelingsgeschiedenis en de 'leerlingenkenmerken' wordt een toekomstperspectief opgesteld, dat binnen het SO een verwachting weergeeft over de uitstroom naar VSO, TP of praktijkonderwijs.

In het VSO gaat het om verwachtingen op het gebied van 'Wonen, Werken en Vrije tijd' na de schoolperiode.

Het perspectief wordt volgens de wettelijke voorschriften jaarlijks worden geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de CvB.

2.9. Digitaal leerlingvolgsysteem (LVS2000)

In 2007 is LVS2000 in gebruik genomen, een leerlingvolgsysteem en administratiepakket. De leerlijnen, de verzuimregistratie en de koppeling met BRON zijn inmiddels operationeel. Aangezien LVS2000 verouderd is zal [de komende jaren een transitie worden gemaakt naar LOGOS](#) de opvolger van LVS2000. De komende jaren zal dit geïmplementeerd worden.

Hoofdstuk 3 Organisatie van de zorg binnen De Wingerd

De zorg binnen 'De Wingerd' is beschreven in het document 'Beschrijving Zorgsysteem'.

Het basisarrangement in de groep is het werken in profielen (1, 2, 3 en 4). In de bijlage vindt de lezer een uitwerking van deze profielen. Leerlingen vallend in profiel twee vormen de kerngroep van de SO en VSO Totaalpakketgroepen, waarin nog meer structuur en veiligheid wordt geboden. De kern van de basisondersteuning is binnen de klas werken met een aangepast profielaanbod, passend bij het ontwikkelingsperspectief en de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Om aan de diverse behoeften van de leerlingen tegemoet te komen wordt er gewerkt met een multidisciplinair team waarin o.a. de volgende disciplines zijn vertegenwoordigd: fysiotherapie, logopedie, G.G.D., MEE en Accare.

De zorgstructuur op onze school kent een zorgstructuur op 3 niveaus te weten:

- zorg in de groep, waarbij de leerkracht de deskundige is (basisondersteuning)
- zorg in de school, waarbij de deskundigheid van eigen expertise wordt gebruikt (breedteondersteuning)
- zorg buiten de school, waarbij de knowhow van de ketenpartners wordt ingezet (diepteondersteuning).

Veel therapieën vinden in school tijdens de schooltijden plaats. Zo vindt de begeleiding van fysiotherapie of van Accare (ART en PMT) ook op school plaats. Accare wil graag op schoollocatie behandelen en niet in de polikliniek van het instituut, zodat er een goede samenwerking met de school mogelijk is. De grondslag van de bekostiging van de therapieën is extern en valt niet onder het schoolbudget.

De winst van deze aanpak is dat het handelingsgericht werken sneller gaat. Er vindt meer afstemming tussen de therapeut en de school plaats. De driehoek behandelaar-school-ouders krijgt door deze werkwijze optimaal vorm. Deze therapieën zijn onderwijsondersteunend en gericht op het zo zelfstandig mogelijk participeren in de maatschappij (Wonen en Werken)

3.1. De dagelijkse leerlingenzorg

Gewoon waar het kan, speciaal als het moet

In het SO maakt iedere leerling op basis van zijn leeftijd deel uit van een bepaalde groep. Binnen die groep is het leerstofaanbod en de didactiek gericht op de leeftijd en de niveaus op de leerlijnen voor die groep. De leerlingen krijgen dit aangeboden in de betreffende groep. Daarnaast is er indien nodig een speciaal aanbod voor bepaalde leerlingen. In de basisdidactiek zijn elementen opgenomen die voor alle leerlingen voldoende ondersteuning bieden en in het bijzonder voor onze doelgroep leerlingen zoals het bieden van veel structuur, visualisering, en het aanbieden van de leerstof in kleine deeltaken.

Daar waar nodig krijgen leerlingen speciale ondersteuning of zorg zoals een eigen individueel pictobord of een aangepast tafelblad of rolstoel.

Afstemming: rol van de leerkracht

Op basis van het OPP en het groepsplan, weet een leerkracht wie het kind is en wat zijn speciale behoeften zijn. Het is allereerst aan de leerkracht om de hulpvraag van de leerling helder te krijgen en daar met het onderwijsaanbod zo goed mogelijk bij aan te sluiten. Tevens is het de rol van de leerkracht om de inhoud van het onderwijsaanbod af te stemmen op de wensen van de ouders en de maatschappij. Waar nodig biedt de intern begeleider ondersteuning.

Speciale voorzieningen

We kennen binnen De Wingerd weinig tot geen anderstalige leerlingen. Wel hebben we veel taalzwakke leerlingen op school en kinderen met spraak-taalproblemen. Voor deze leerlingen maken we veel gebruik van totale communicatie: pictogrammen en gebaren. In de lessen mondelinge taalvaardigheid wordt veel aandacht besteed aan het uitbreiden van de woordenschat en zinsbouw.

Kinderen met een ernstige spraak-taalproblematiek krijgen individuele logopedie. De leerkracht krijgt tevens ondersteuning van de logopediste.

Binnen onze populatie zijn kinderen met ADHD, zij hebben veel structuur en duidelijke regelgeving nodig, hier wordt het pedagogisch handelen in de school op afgestemd.

Leerlingen met PDD-NOS en Autisme hebben een op hen toegesneden aanpak nodig.

Onze leerkrachten zijn hier goed in geschoold. Bij het werken in de groepen wordt het handelen van de leerkracht afgestemd op de individuele behoeften van deze leerlingen.

Leerlingen die op een hoog niveau functioneren, krijgen een aangepast aanbod op cognitief gebied.

In de onderbouw van het VSO wordt gescreend op mogelijke doorstroom naar het Praktijkonderwijs.

Het stageaanbod wordt afgestemd op het niveau, de behoeften en de wensen van de leerlingen.

De groep leerlingen met een motorische beperking krijgt fysiotherapie en eventueel aangepast materiaal.

Al onze leerlingen hebben een verstandelijke beperking

Dit houdt in,

- dat zij meer tijd nodig hebben om zich dingen eigen te maken,
- dat taken in kleine deeltaken moeten worden opgesplitst,
- dat er veel herhaling moet worden geboden.

Op cognitief en sociaal emotioneel gebied zullen ze een achterstand houden ten opzichte van leeftijdsgenoten met een normale ontwikkeling.

Gedrag (LVG+)

Omdat in het reguliere onderwijs de gedragscomponent in grote groepen een moeilijk te managen "probleem" is, is verwijzing naar een vorm van speciaal onderwijs vaak een eerste optie.

Binnen onze school is er expertise aanwezig op het gebied van moeilijk verstaanbaar gedrag. Het voltallige team heeft zich geschoold in "moeilijk verstaanbaar gedrag" met name in relatie tot een verstandelijke beperking. De orthopedagoog is een expert op het terrein van LVG+.

Diverse arrangementen zijn mogelijk:

- a. in samenwerking met de reguliere school,
- b. in samenwerking met Accare (door b.v. ART onder schooltijd in te zetten),
- c. gefaseerde opbouw naar weer regulier schoolbezoek.

In samenspraak met betrokken partijen (toeleverende school, ouders en eventueel Accare oid.) zijn er "op maat" arrangementen mogelijk.

Ook de (dreigende) thuiszitter kan in samenspraak met betrokken partijen een "op maat" arrangement worden aangeboden om daarmee dreigend thuiszitten te voorkomen. Reeds thuiszittende leerlingen kunnen na een grondige analyse van de problematiek i.s.m. externe partijen (Accare, MEE enz.) een re-integratietraject tot schoolgaan worden geboden.

De Wingerd is hierdoor in staat kinderen en jongeren met moeilijk verstaanbaar gedrag als leerlingen, al dan niet tijdelijk, te plaatsen.

Huidige kennis en kunde

Met het oog op de intrede van Passend Onderwijs heeft De Wingerd de inschatting gemaakt dat binnen het reguliere onderwijs de handelingsverlegenheid met name op het gebied van moeilijk verstaanbaar gedrag en laag niveau zal liggen. Daarom is in de voorbije jaren extra ingestoken op specifieke (her)scholing van het voltallige team op voornoemde onderdelen. Daarnaast is de orthopedagoog met name op het gebied van gedrag geschoold.

Door de gerichte scholing en tevens de eis dat een leraar met een vaste benoeming in het bezit dient te zijn van een Master SEN diploma of Diploma Buitengewoon Onderwijs, kan De Wingerd leerlingen met diverse syndromen en vormen van beperking een passend onderwijs- en ontwikkelingsaanbod bieden.

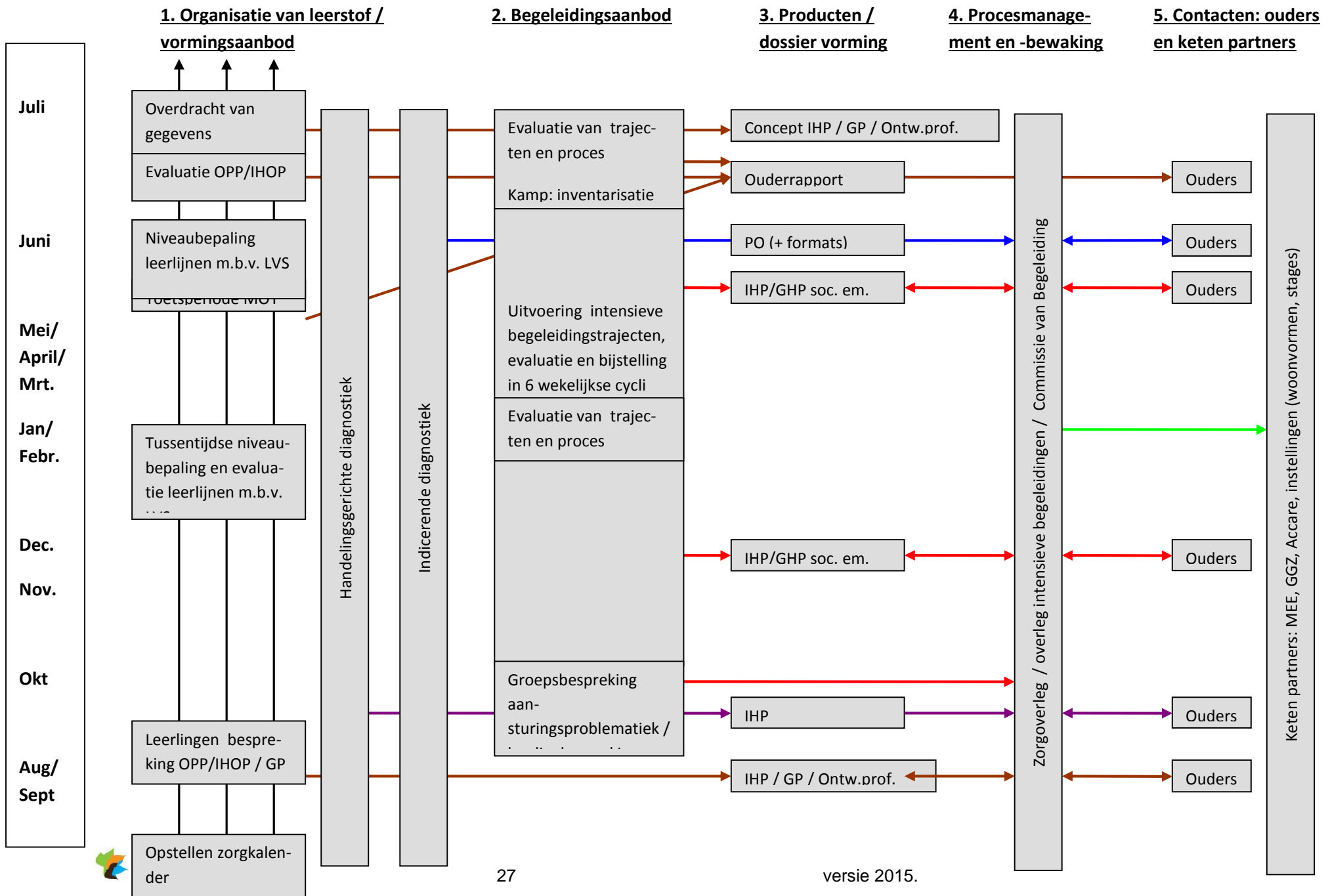

Als het gaat om zelfredzaamheid is de doorgaande lijn SO/VSO van belang.

Daar waar in de basisschoolleeftijd (SO) de eerste lessen Sociale Vaardigheid worden aangeboden met als inhoud de basale vaardigheden (hoe ga je met elkaar om), is het voor deze specifieke doelgroep van groot belang dat de leerlingen op basis van die aangeboden basale vaardigheden verder worden begeleid in het “sociaal aanvaardbaar functioneren” richting het zo zelfstandig mogelijk functioneren in werken, wonen en vrije tijd. Daartoe wordt in het VSO gericht aandacht besteed aan “Hoe stel ik me op in een werksituatie.” en “Hoe ga ik om met sociale media.” e.d. Feedback vanuit stage-ervaringen is een belangrijk onderdeel van het arbeidstoeleidingstraject.

De Wingerd beschikt over expertise in het kader van arbeidstoeleiding in relatie tot de sociaal emotionele ontwikkeling van de verstandelijk beperkte leerling. Een belangrijk aspect in deze is de afweging ‘hoe laat je de verstandelijk beperkte leerling/jongere in zijn/haar waarde in relatie tot z’n vertraagde sociale emotionele ontwikkeling’. De Wingerd kan hierin adviseren.

3.2. Planning zorg Het onderstaand model geeft de zorgstructuur weer op 'De Wingerd'.

De intern begeleider:

De interne begeleiders zorgen voor de onderwijsinhoudelijke en praktische ondersteuning van leerlingen en personeelsleden. Ook geven zij ondersteuning aan de leraren bij het opstellen van Groepsplannen, de Ontwikkelingsprofielen en van de Individuele Handelings- en Overgangs Plannen.

Bij specifieke problemen zullen zij de zorg rond een leerling coördineren en zo contacten onderhouden met de ouders. Ook hebben de interne begeleiders een coachende rol richting de teamleden. De interne begeleiders zijn voorzitter van de leerlingenbesprekingen.

3.3. Extra ondersteuning voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

N.a.v. de besprekingen kan er tot de conclusie worden gekomen dat een leerling extra ondersteuning nodig heeft van één van de voorzieningen die we binnen de school bieden voor cognitieve- en sociaal-emotionele hulp.

Het is voor de leerling van groot belang dat problemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd en dat de best mogelijke hulp geboden wordt bij het vergroten van een competentie. Hierbij speelt de leerling een zo'n actief mogelijke rol. Natuurlijk worden de ouders/ verzorgers hierover ingelicht en bij betrokken.

Logopedie:

Leerlingen met een verstandelijke beperking hebben vaak problemen met het begrijpen van anderen en het zelf begrepen worden. Dit leidt tot problemen in de communicatie. De logopedist doet onderzoek naar de aard en de oorzaak van deze problemen. Daarna wordt in overleg met de leerkracht besloten of logopedische begeleiding nodig is. Er worden zowel individuele als groepsbehandelingen gegeven.

Leerlingen met een verstandelijke handicap hebben vaak problemen op het gebied van:

- gehoor en auditieve functies
- afwijkend monddrag
- communicatie
- spraak- en taalontwikkeling

De logopedie-uren op school worden vooral ingezet in het SO, dus voor de jongere leerlingen. Een enkele keer kan het voorkomen dat een leerling uit het VSO logopedie krijgt. De logopedie op een school voor ZML heeft een specifieke aanpak: er wordt in kleine stapjes naar een doel gewerkt.

Vaak is langdurige begeleiding nodig om het geleerde te blijven gebruiken.

Er wordt veel gebruik gemaakt van ondersteunende gebaren als de gesproken taal een probleem is.

Doordat de logopedist onderdeel uitmaakt van het team op school is nauw overleg met leerkrachten goed mogelijk en zijn eventueel bijkomende problemen van leerlingen bekend.

Hiermee kan rekening gehouden worden in de behandelingen. Wanneer er vragen zijn van ouders of leerkrachten kan hierop meestal snel worden ingespeeld, omdat de logopedist de meeste leerlingen kent.

Weerbaarheidstraining:

Sommige leerlingen hebben er moeite mee om zich binnen de groep en elders te kunnen handhaven. Men moet hierbij denken aan leerlingen die gepest worden of in sociaal emotioneel opzicht zo kwetsbaar zijn dat zij een (groot) risico lopen om gepest te worden.

Leerlingen die hier moeite mee hebben, komen in aanmerking voor weerbaarheidstraining.

Tijdens deze training wordt de leerlingen geleerd hun grenzen aan te geven en om op een goede manier op te komen voor zichzelf via de 'negeren', 'Stop' zeggen en hulpvragen methode. Ook gaat het er om dat zij meer zelfvertrouwen krijgen in zichzelf.

In SO 5 en het VSO wordt door hiervoor opgeleide leerkracht specifiek aandacht gegeven aan de

seksuele weerbaarheid. De lessen worden seks gebonden gegeven, de meisjes krijgen les van een vrouwelijke leerkracht en de jongens door een manlijke leerkracht.

Orthopedagoog:

De orthopedagoog neemt deel aan het Ondersteuningsteam en de Commissie Van Begeleiding. Ze geeft advies over vragen van (ortho)pedagogische aard.

Naast deelname aan het Ondersteuningsteam en de CVB heeft de orthopedagoog binnen De Wingerd ook nog andere werkzaamheden. Deze omvatten:

- Indien nodig laat de orthopedagoog psychologisch en/of orthopedagogisch onderzoek verrichten.
- Bij de aanvraag van een Toelaatbaarheidsverklaring bij de CVA zorgt de orthopedagoog, indien nodig, voor psychodiagnostisch onderzoek en schrijft de psychodiagnostische onderbouwing.
- Advisering in de begeleiding van leerlingen die problemen hebben / geven in de klas.

Video Interactie Begeleiding (VIB)

Een van de mogelijkheden om leerlingen optimaal te kunnen begeleiden is d.m.v. Video Interactie Begeleiding. Het is een methode waarbij door middel van video-opnamen gewerkt wordt aan de optimalisering van het pedagogische klimaat in de klas. Via VIB krijgen docenten letterlijk zicht op het functioneren van de groep, de (zorg)leerlingen en op zichzelf. We gaan ervan uit dat de ouders geen bezwaar hebben tegen deze manier van werken.

De beelden zijn vertrouwelijk van aard, zijn uitsluitend voor intern gebruik en worden nadien vernietigd.

Vertrouwenspersoon:

In de schoolgids staat vermeld waar leerlingen en/of ouders/verzorgers terecht kunnen met klachten.

Hierbij is onderscheid gemaakt tussen algemene klachten en klachten op het gebied van seksueel misbruik, seksuele intimidatie en ernstig fysiek- of geestelijk geweld.

De voornaamste rol van de vertrouwenspersoon is de opvang van leerlingen en medewerk(st)ers die last hebben van pesten, seksuele intimidatie of agressie.

Hij/zij ondersteunt de klager/klaagster door samen met de klager/klaagster te zoeken naar oplossingen.

Dit kan een informele oplossing binnen de school zijn, maar het kan ook dat de klager naar een mediator wordt verwezen. Bij "zwaardere" ondersteuning kan het noodzakelijk zijn dat juridisch advies moet worden ingewonnen.

Het moet duidelijk zijn hoe de werkwijze van een vertrouwenspersoon is. Dit kan d.m.v. voorlichting/informatie geven aan de leerlingen en medewerkers. De vertrouwenspersoon kan de directie adviseren over knelpunten in het beleid. Dit kan aan de hand van analysering van behandelde zaken.

3.4. Externe leerlingenzorg

Commissie van begeleiding (CVB):

De CVB is een commissie waar vertegenwoordigers van de school in zitten en een vertegenwoordiger van de GGD. Een vertegenwoordiger van MEE is op afroep beschikbaar. Eens per zes weken komt de CVB bij elkaar.

In het CVB worden de nieuwe leerlingen besproken en leerlingen die aangemeld zijn bij het zorgteam.

De samenwerkende instanties zijn:

- Schoolarts (GGD Groningen)
- Schoolmaatschappelijk werk (MEE)

Vanuit de school

- Adj. Directeur
- Orthopedagoog
- Intern begeleiders

Fysiotherapie:

Sommige leerlingen maken gebruik van een fysiotherapeut onder schooltijd. De school biedt echter alleen de ruimte en de tijd aan, mits de doelen onderwijsondersteunend zijn.

De verantwoordelijkheid en de kosten liggen bij de ouders/verzorgers.

De GGD op school

De GGD Groningen houdt zich bezig met de gezondheid van de bevolking in de provincie Groningen. Ten behoeve van de jeugd voert zij een aantal taken uit in het onderwijs. De volgende taken zijn voor ouders belangrijk om te weten:

- Er is een gesprek met ouders en kind bij instroom in het SO én VSO.
- De schoolarts onderzoekt en adviseert als commissielid van de Commissie van Begeleiding. Op verzoek van ouders of leerkrachten, met toestemming van de ouders, kunnen, als er een noodzaak is, zittende leerlingen tussentijds worden onderzocht.
- De verpleegkundige van de GGD heeft een telefonisch spreekuur. Ouders kunnen hier terecht met vragen over groei, ontwikkeling en opvoeding van hun kind. Het spreekuur is op woensdagochtend van 9.00 – 11.00 uur. Het telefoonnummer is: 050 3674000.

De school besteedt zelf ook aandacht aan gezond gedrag. De GGD adviseert en begeleidt scholen hierbij. De GGD heeft bovendien veel (les) materialen die de school bij de activiteiten rond gezondheid kan gebruiken. Er is bijvoorbeeld materiaal over voeding, veiligheid, persoonlijke verzorging, mondgezondheid, milieu, seksuele opvoeding, genotmiddelen, pesten en agressie. Hebt u vragen of wilt u iets weten over gezondheid, dan kunt u bellen naar het Informatie Centrum Gezondheid van de GGD. Het Informatie Centrum is geopend op werkdagen van 10.00 – 16.30 uur.

Het telefoonnummer is: 050 3674177. De website is: <http://ggd.groningen.nl/>

Schoolmaatschappelijk werk:

Soms lukt het een leerling door persoonlijke problemen niet om op school goed te functioneren. Deze problemen kunnen zo groot zijn, dat ze ook niet m.b.v. een mentor of docent opgelost kunnen worden.

Hierbij kun je denken aan de volgende problemen:

- Wanneer de leerling iets heeft wat hij / zij niet met bekenden wil bespreken
- Wanneer de leerling zich eenzaam voelt
- Wanneer de leerling de situatie thuis niet meer plezierig vindt.

– Wanneer de leerling te maken heeft met agressie, mishandeling of ander geweld. In voorkomend geval kunnen ouders/verzorgers contact zoeken met de schoolmaatschappelijk-werkster van MEE

Leerplichtambtenaar:

Helaas komt het wel eens voor dat leerlingen niet regelmatig op school komen. Vaak liggen daar ernstige problemen in de thuissituatie aan ten grondslag. Om tot een goede aanpak hiervan te komen, kan in voorkomend geval de leerplichtambtenaar gecontacteerd worden.

Hoofdstuk 4 Grenzen in de huidige onderwijssituatie

De school is gespecialiseerd in het geven van onderwijs aan Zeer Moeilijk Lerenden. Inmiddels heeft De Wingerd veel ervaring opgedaan en expertise verzameld m.b.t. de problematiek rondom LVG+ leerlingen.

Een aantal algemeen geldende grenzen kunnen worden aangegeven:

- De veiligheid van de leerling zelf moet gewaarborgd zijn, evenals de veiligheid van de medeleerlingen en de leerkracht. Indien de gedragsmatige moeilijke leerling niet meer te sturen valt op zijn gedrag en derhalve een één op één begeleiding nodig heeft kunnen wij geen onderwijs meer geven en is de, mede ook financiële, grens bereikt. Dit geldt tevens voor heel laag functionerende leerlingen die gedragsmatig of op het gebied van zorg een intensieve begeleiding nodig hebben. Zij brengen de veiligheid van de groep in gevaar of maken het werken binnen een onderwijssetting niet meer mogelijk.
- De grens ligt bij die leerlingen die een intensieve één op één begeleiding nodig hebben om te kunnen functioneren, waardoor behandeling meer prioriteit heeft dan het krijgen van onderwijs.
- Het moeten verrichten van intensieve verpleegkundige handelingen is tevens een grens.
- Er moet sprake zijn van contact tussen de leerling en de leerkracht. Soms is de bijkomende problematiek bijvoorbeeld ASS (comorbiditeit) dermate voorliggend dat onderwijs niet meer mogelijk is.
- Indien er sprake is van diplomagericht onderwijs wordt de leerling doorverwezen naar een andere vorm van VO zoals het Pro.
- T.a.v. de motorische ontwikkelingen is er meer deskundigheid op de mytylschool aanwezig. Leerlingen waarbij de motorische beperkingen op de voorgrond staan worden doorverwezen, dit geldt tevens voor dove en blinde leerlingen. Wij zijn niet deskundig genoeg t.a.v. deze problematiek en derhalve niet de meest passende onderwijsplek.
- De samenwerking met ouders is een voorwaarde. Noodzakelijke behandelingen zoals fysiotherapie en ART via Accare vinden onder schooltijd plaats en daarom moet de samenwerking tussen ouders en school zo optimaal als mogelijk zijn. De verantwoordelijkheid voor de behandeling ligt niet alleen bij de school maar ook bij de ouders. Ze zijn partners in de uitvoering van het plan van aanpak. Vertrouwen tussen ouders en school is een voorwaarde voor succes.

Criteria om leerlingen niet aan te nemen of te verwijderen.

In de volgende situaties zullen en/of kunnen we een aangemelde leerling niet plaatsen:

- Als de gedragsproblematiek bij de leerling dermate internaliserend of externaliserend is, dat het krijgen van ondersteuning de behoefte aan het krijgen van onderwijs overstijgt.
- Een duidelijke intelligentiegrens aan de onderkant is niet aanwezig, maar de leerling moet in staat zijn tot contactname en aandacht kunnen hebben voor de ander. Tevens moet er sprake van meetbare ontwikkelingsstapjes bv. in de Planciusleerlijnen.
- Indien de leerling in staat is tot het behalen van een diploma vindt er een doorverwijzing plaats naar b.v. Pro of MBO niveau 1.
- Leerlingen waarbij geen ontwikkeling mogelijk is, waarbij de veiligheid van de overige leerlingen of de docent niet gewaarborgd is.
- Een duidelijke grens t.a.v. de onderkant of bovenkant van het IQ is niet aanwezig. Er moet altijd sprake zijn van een cluster 3 indicatie en met het oog op de toekomstige onderwijsrealiteit zal er geïndiceerd worden binnen het SWV Passend Onderwijs.
- Vertrouwen tussen ouders en school is een voorwaarde voor succes. Samenwerking is dus een voorwaarde. Is die niet aanwezig dan wordt de leerling niet aangenomen. Ook het niet conformeren aan de schoolse afspraken is reden tot niet toelaten. Bij de reeds zittende leerling wordt dan het protocol tot verwijdering in gang gezet.
- Indien ouders bezwaren hebben tegen de identiteit van de school en de wijze van in praktijk brengen hiervan in de roostering kan er geen sprake zijn van toelating.

Hoofdstuk 5 De positie van de ouders

Ouderbetrokkenheid wordt binnen onze school van groot belang geacht. Zij hebben de grootste verantwoordelijkheid voor hun kind. Hierbij bieden wij de ouders graag onze medewerking aan. Op 'De Wingerd' zien we de ouders/verzorgers als een belangrijke informatiebron als het gaat om de ontwikkelingsmogelijkheden van hun kind

Ouderbetrokkenheid uit zich onder meer in het organiseren van informatieve bijeenkomsten, OPP/IHOP besprekingen, ouderspreekavonden, huisbezoek, heen-en-weer-schriftjes en telefonische / mail contacten.

Het is hierbij altijd heel belangrijk te weten wat men van elkaar verwacht, om zo tot een goede gezamenlijke aanpak te komen.

Hoofdstuk 6 De ambitie

De Wingerd is een school met veel mogelijkheden op het gebied van praktijk, theorie en stage. Het team heeft inmiddels veel ervaring opgedaan met leerlingen die veel individuele aandacht nodig hebben.

Het is heel belangrijk om de onderwijskundige doelen en de manier waarop deze doelen voor deze leerlingen bereikt kunnen worden, inzichtelijk te maken. Hierbij is een adequate en intensieve begeleiding noodzakelijk.

Deskundigheidsbevordering is een belangrijke voorwaarde om leerlingen met een meer specifieke hulpvraag goed onderwijs te kunnen bieden. Om dit te borgen en verder te versterken zijn er een aantal ambities voor de nabije toekomst:

- Het netwerk met zorginstellingen om ketengericht, vraag gestuurd en kwalitatief goed ZML-onderwijs te kunnen waarborgen is verder uitgebouwd en verstevigd.
- In het kader van passend onderwijs doet de school aan personele samenwerking en uitwisseling met andere scholen.
- In het kader van opbrengstgericht werken verloopt 80% van de instructielessen volgens de fasering van het activerende directe instructiemodel.
- De school beschikt over een uitgewerkt plan om meer werkplekken voor leerlingen te creëren binnen de vrije sector.
- Er is een helpdesk opgezet voor hulpvragen vanuit het reguliere V.O.
- Er is ondersteuningsmogelijkheid o.a. bij het inzetten van pestprotocollen en weerbaarheid
- HGD/Diagnose t.b.v. het Vraag Profiel Instrument (VPI) wat door het SWV gehanteerd gaat worden bij indicering.
- Uitbreiding op-maat arrangementen m.b.t. thuiszitters i.s.m. ander betrokken partners. (bv. Accare)
- Voortzetting van huidige samenwerking in Cluster 3 verband om daarmee het onderwijscontinuüm door te ontwikkelen.
- Samenwerking met reguliere V.O. scholen (o.a Pro en MBO) worden verder uitgebreid met als doel een dekkend aanbod voor de leerling
- Het reguliere onderwijsveld attenderen op het 'op-maat' scholingsaanbod van Topaz met name in het kader van Passend Onderwijs
- Bijscholing gericht op hulpvragen die onze leerlingen stellen bc. scholing rondom de meldplichtcode, hechtingsproblematiek
- Didactische werkvorm als de TEACH-technieken verder implementeren
- Kwaliteitszorgontwikkeling.

Flexibele arrangementen

Alle inzet samen met andere partners ten behoeve van het reguliere onderwijs vallen onder de noemer “flexibele arrangementen”.

Binnen De Wingerd zijn er reeds een aantal van deze arrangementen beschikbaar:

- de combinatie verstandelijke beperking en gedragsproblematiek, waaronder LVG +,
- samenwerking met Pro in het project Samen Scholen, waarbinnen leerlingen in modules praktijkvakken aangeboden krijgen, die VSO ZML niet in het pakket heeft. (bv Lassen)
- een ononderbroken lijn van (voor)schools naar arbeidstoeleiding
- een doorgaande lijn SO – VSO, die van groot belang is voor de ontwikkeling van zelfredzaamheid en zelfstandigheid.

Daarnaast zullen er, mogelijk in Samenwerkingsverband nieuwe flexibele arrangementen worden ontwikkeld.

Bijlage:

Beschrijving Profiel 2

Algemene beschrijving doelgroep (Diagnostiek)
<ul style="list-style-type: none">• IQ bereik: 20-35; ernstig verstandelijke beperking.• Het gaat om leerlingen met een ontwikkelingsachterstand op diverse gebieden. De leerlingen hebben naast een ernstige tot matige verstandelijke beperking een bijkomende beperking (motorisch, zintuiglijk, stoornissen in het autistisch spectrum, gedragsproblemen).• Vergelijkbaar ontwikkelingsniveau: 2-4 jaar.• SO: de leerlingen volgen -na groep 2- onderwijs in de SO Totaalpakketgroep.• VSO: de leerlingen volgen onderwijs in een VSO Totaalpakketgroep. Deze leerlingen kunnen niet participeren binnen de structuur die in het VSO gehanteerd wordt. In deze stroom ligt de nadruk meer op zelfredzaamheid, sociaal-emotionele vaardigheden en praktische vaardigheden.• Ontwikkelingsperspectief/uitstroommogelijkheden: Arbeidsmatige dagbesteding in kleine groepen.• Uitgangspunt: Vanuit onderwijsperspectief bieden van een ontwikkelingsgerichte aanpak van de persoonlijke hulpvraag van de leerling. Deze hulpvraag kan deels een specifieke zorgvraag zijn.

Orthopedagogisch handelen
<p>Benaderingswijze:</p> <p>In de TP-groepen werken we volgens de uitgangspunten van de ervaringsordening. Ervaringsordening leert dat de mens door middel van de ingeboren eigenschappen van de psyche in staat is de ervaringen op vier wijzen te ordenen. Deze werken simultaan:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Het lichaamsgebonden deel van ervaringsordening geeft informatie over de veiligheid van het fysieke bestaan. Is mijn lichaam veilig ?2. Het associatieve deel van ervaringsordening geeft informatie over de betrouwbaarheid van de concrete werkelijkheid. Is mijn omgeving betrouwbaar ?3. Het structurerende deel van ervaringsordening geeft informatie over de samenhang van de gebeurtenissen. Ken ik de samenhang ?4. Het vormgevende deel van ervaringsordening geeft informatie over de eigenheid van het ik en de mate waarin men zichzelf mag zijn. Mag ik mezelf zijn ? <p>De leerkrachten observeren of er op bovenstaande vragen een positief antwoord gegeven kan worden en zo niet, hoe het bijgesteld kan worden zodat die wel in balans raakt.</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Hoe benader je leerlingen ?</i> De leerkracht benadert een leerling positief, neutraal én consequent. De leerkracht spreekt de leerling in korte zinnen aan en geeft de leerling voldoende bedenktijd. De leerkracht houdt rekening met de tragere verwerkingstijd van leerlingen. Daarnaast past de leerkracht DGM-technieken toe om het denken te stimuleren. <p>Communicatie:</p> <ul style="list-style-type: none">• <i>Hoe is de taalvaardigheid van de leerlingen?</i> De leerlingen communiceren in klanken, losse woorden, korte zinnen, lichaamsgebonden en gebaren.• <i>Verbale en/of non-verbale communicatie?</i> De communicatie door de leerkracht gebeurt in eenvoudige zinnen en moet visueel ondersteund worden d.m.v. concrete materialen, gebaren, foto's en picto's.

- *Welke leermiddelen worden er ingezet m.b.t. de communicatie ?*
Ondersteunende gebaren, picto's / dagritme kaarten in SO, planborden in VSO, de time timer om de geboden tijd aan te geven.
- *Hoe houd je in je communicatie rekening met speciale problematiek van leerlingen ?*
De leerkracht daagt de leerlingen uit om te communiceren en zoekt naar de ingangen die bij leerlingen passen bv.
 - bij spraakproblemen middels eigen vertelboek, eigen fotoboek, weekendbrief, comm. schriftje.
 - bij visuele beperking middels vergrote picto's, heldere kleuren, juiste lichtinval
 - bij ADHD middels rustige neutrale duidelijke begrenzing
 - bij DS middels visuele ingang zoals leespraat
 - bij Ass middels een veilige, gestructureerde, voorspelbare situatie

Groepsregels:

- *Hoe zijn de groepsregels zichtbaar en hoe worden die aangeleerd, ingeslepen, herhaald en nageleefd?*
De groepsregels hangen zichtbaar in de klas en worden aan nieuwe leerlingen uitgelegd en aan de zittende leerlingen (dagelijks) herhaald in herkenbare, praktische situaties. De leerkracht is waakt erover dat de regels worden nageleefd. De leerkracht is voorspelbaar en biedt ondersteuning bij de naleving van de regels. De groepsregels staan vermeld in het groepsplan.

Leerkrachtvaardigheden:

- *Algemeen:*
Het leren van deze leerlingen is afhankelijk van motivatie en welzijn; onze opdracht is om samen met leerlingen en ouders te zoeken naar deze motivatie. Leren moet voor deze leerlingen betekenisvol en uitdagend zijn.
De leerkracht heeft kennis en ervaring wat betreft het omgaan met laag functionerende leerlingen met bijkomende gedragsproblematiek/handicaps.
- *Wat is de basishouding van de leerkracht ?*
 - Positief, uitnodigend en activerend
 - Enthousiasme, geduld en doorzettingsvermogen in verband met de kleinere ontwikkelingsstapjes en het lagere tempo
 - Consequent en voorspelbaar, eenduidig in je aanpak
 - Goed invoelingsvermogen en het kunnen "lezen" van de leerling.
 - We zorgen voor een omgeving, die gericht is op het welbevinden van de leerlingen
 - Deze leerlingen hebben een veilige en vertrouwde leef- en leeromgeving nodig, zowel in de klas als op het schoolplein.
- *Concrete leerkrachtvaardigheden:*
 - Benader een leerling positief, neutraal en consequent.
 - Formuleer kort en bondig, geef duidelijke uitleg in heldere en eenvoudige taal.
 - Evt. ondersteuning met gebaren en/of picto's bieden.
 - Zorg voor succeservaringen.
 - Bied overzicht.
 - Geef één opdracht tegelijk.
 - Check op begrip van de instructie en/of leerstof.
 - Herhaal regelmatig de opdracht en de leerstof.
 - Versterk de taakoriëntatie (aanbieden op dezelfde wijze).
 - Zorg voor selectie en regulering van prikkels (beschermd werkplekken).
 - Splits de leerstof op in kleine deeltaken.
 - Geef de minimaal haalbare doelen aan.
 - Bespreek de hoeveelheid werk.
 - Bied ondersteuning bij opstart, doorwerken en afronding.
 - Spreek exacte verwachtingen uit.
 - Geef positieve bekrachtiging.

- *Hoe zet jij een goede structuur/klassenmanagement neer?*
 - Leerstofactiviteiten aanpassen aan belangstelling en niveau van de leerling
 - Het onderwijs wordt in een groep aangeboden, met waar nodig individueel gerichte contacten en instructies.
 - In het programma is een goede afwisseling tussen inspanning en ontspanning ingebouwd
 - Bied structuur in tijd middels de time timer
 - Bied structuur in ruimte: de klas is opgeruimd en goed te overzien, overzichtelijk ingedeeld, elke leerling heeft een vaste plaats, de ruimte straalt rust en orde uit
 - Bied structuur in begeleidingsstijl (voorspelbaarheid als basis)
 - Visualiseer klassenregels en pleinregels en het dagprogramma
 - Werk met het planbord met picto's en foto's
 - De taakverdeling is helder tussen leerkracht, assistent en stagiaire.
 - Zorg dat lessen goed voorbereid zijn
 - Zorg dat materialen klaar liggen
 - De leerlingen kunnen tijdens de vrije momenten in de "hoeken spelen". Deze zijn op een uitdagende, maar realistische manier ingericht. De leerlingen kunnen hier alleen of samen komen tot een samenhangend spel. Veel leerlingen zijn in de groep nog zeer ontdekkend bezig met de materialen en ook met het spelen in de hoeken.
 - Indien een leerling een prikkelarme omgeving nodig heeft, creëren wij een rustige werkplek.. Hier werkt de leerling achter de kast, waardoor er minder prikkels zijn.
- *Hoe kom je met je leerlingen tot (zelfstandig) werken?*
 - Hanteer de taakspelregels en de daarbij horende afspraken
 - Oefen uitgestelde aandacht
 - Geeft de tijd aan mbh de timetimer
 - Maak gebruik van het planbord
 - Loop rondes volgens het GIP- model
 - Zorg voor wachtwerkjes
 - Iedere leerling weet wat hij kan gaan doen als hij klaar is

Sociaal emotioneel & Sociale redzaamheid:

- *Hoe zorg je dat leerlingen zich veilig voelen?*
 In de groep wordt veel rust, structuur en voorspelbaarheid geboden, waardoor de leerlingen zich veilig voelen en zo goed mogelijk kunnen functioneren.
 De leerkracht investeert in het opbouwen van een vertrouwensband door aandacht voor en interesse in ieder kind te hebben. Dit gebeurt o.a. door kinderen te groeten bij binnenkomst, de naam noemen van elk kind in de kring, het tonen belangstelling voor wat ze maken of doen enz. In de klas gelden positief gestelde, eenduidige regels die consequent gehanteerd worden. Deze regels zijn er om steun te bieden, niet om te straffen.
- *Hoe zorg je dat de klassen-, gang- en pleinregels nageleefd worden?*
 De regels en de afspraken zijn gevisualiseerd. De leerkracht zorgt ervoor dat deze nageleefd worden.
 De leerkracht geeft hierbij het goede voorbeeld. De leerkracht biedt hierin nabijheid en ondersteuning aan de leerlingen.
- *Hoe wens je de sociale omgang binnen je groep?*
 De regels en afspraken zijn positief gesteld en moeten nageleefd worden. De klas moet een veilige plek zijn voor iedereen. Iedereen dient met respect behandeld te worden. Gevoelens worden benoemd en geoefend met de leerlingen.
 Een aantal leerlingen heeft de neiging een eigen spoor te trekken, en verliest zich snel in opwindning of een eigen belevingswereld. Andere leerlingen (m.n. de ASS-leerlingen) hebben veel tijd nodig om (sociale) afspraken eigen te maken. Zij overzien de consequenties niet van eigen handelen vaak niet.
 De leerkracht zal telkens weer proberen om deze leerling(en) bij het klassengebeuren te betrekken en helpen het begrip van sociale regels in te slijpen.
- *Hoe corrigeer je?*
 De leerkracht corrigeert de leerling direct. Dit zal zoveel mogelijk in nabijheid (zo dicht mogelijk bij de leerling) en op oogniveau gebeuren. Aanspreken op wat je gezien hebt, reflexie

en gewenst gedrag benoemen. Er kunnen afspraken gemaakt zijn om van een leerling negatief (uitdagend) gedrag te negeren, maar nooit zal een ander pijn doen of dreiging genegeerd worden. Hier dient altijd op gecorrigeerd te worden. Er kan gekozen worden voor een time-out plek in of buiten de klas. Hierbij moet het doel duidelijk zijn voor leerling en leerkracht.

Alle conflicten worden serieus genomen en uitgepraat. Iedere dag is een nieuwe start, met nieuwe kansen en mogelijkheden.

- *Hoe beloon je?*

Goed gedrag wordt altijd beloond ! Er wordt gestrooid met complimenten, want als je veel en vaak laat merken wat er goed gaat, haal je het beste uit kinderen.

Er worden diverse soorten beloningen ingezet: verbaal (complimenten), non-verbaal (knipoog, dikke duim) sociaal (de hele groep applaudisseert bij een behaald succes), middelen (stickers, iets lekkers, dikke duimenboek), activiteiten (op de computer, iets naar keuze doen).

Ook worden ouders middels het communicatieschrijftje / telefoontje op de hoogte gebracht bij behaalde mijlpalen.

- *Hoe stimuleer je?*

De leerkracht kan verschillende werkvormen toepassen, zodat de aangeboden lesstof aantrekkelijk blijft. De lesstof wordt op een zo'n concreet –visueel- mogelijke, stimulerende wijze aangeboden.

Wanneer een gekozen ingang of programma bij een leerling niet aanslaat, dan gaat de leerkracht (evt. met ondersteuning) op zoek naar andere ingangen. Soms lijkt tijdelijk een ontwikkeling op een bepaald leergebied stil te staan. De leerkracht ziet dan de uitdaging om het programma om te gooien en de leerling op andere gebieden te prikkelen.

- *Hoe deel je successen met een leerling ?*

Met de leerlingen wordt besproken wat goed gaat en worden er complimenten uitgedeeld. Ook zijn er weekbeloningen en maandbeloningen rond Taakspel. Deze beloningen worden samen met de leerlingen gekozen.

- *Hoe deel je leerpunten met een leerling of klas?*

Bij jonge leerlingen worden de individueel leerpunten vooral bewaakt en gevolgd door de leerkracht.

Het kan best zijn een periode een regel centraal staat en die extra geoefend wordt. Dagelijks zal hier dan aandacht voor zijn en kan er naar de klas teruggekoppeld worden "Hoe ging het vandaag met...".

Bij sommige VSO-leerlingen is het mogelijk om de leerlingen mede verantwoordelijk te maken voor bepaalde leerpunten.

Bij aanvang van een les wordt –zo mogelijk- verteld aan welk doel er gewerkt gaat worden. En aan het eind van de les wordt met de leerlingen besproken aan welk doel er gewerkt is en of dat doel behaald is.

Begeleidingsbehoefte:

In het SO en in de VSO TP groepen zijn altijd een leerkracht en klassenassistent aanwezig.

Vaak

ook nog een (of meerdere) stagiaires.

In algemene zin hebben deze leerlingen behoefte aan een individuele begeleiding.

- *Welke mate begeleidingsbehoefte(n) hebben je leerlingen?*

De leerlingen hebben door een laag cognitief niveau (soms in combinatie met andere handicaps), professionele begeleiding nodig om zich veilig te voelen, zich te kunnen ontwikkelen en ontspannen. De leerling moet zich geaccepteerd voelen in wie hij is. Er wordt rekening gehouden met de zwakke kanten van de betreffende leerling.

De leerkracht/assistent moet nabij zijn en helpt de leerling om succeservaringen op te doen.

We hebben van ieder kind positieve verwachtingen.

Het spelenderwijs leren speelt een belangrijke rol.

- *Op welke gebieden moet worden begeleid en ondersteund?*

De nadruk van de begeleiding ligt op de gebieden: zelfredzaamheid, sociaal-emotionele vaardigheden en leren leren.

Qua zelfredzaamheid is er veel begeleidingsbehoefte op het gebied van: aan-/uitkleden, zindelijkheid, hygiëne (douchen/wassen/drogen), opruimen van materialen, boodschappen doen/overbrengen. De tijd die deze zorg inneemt in deze is over het algemeen redelijk veel. In het VSO begeleidt de leerkracht de leerling op de weg naar zelfstandigheid ook bij het maken van (eigen) keuzes, het vragen om hulp, het leren aangeven wanneer er iets fout gaat en stimuleert de leerling in het nemen van initiatieven.

Wat betreft de **sociaal-emotionele ontwikkeling** zal de begeleiding liggen op het gebied van vergroten van het zelfvertrouwen en weerbaarheid; daarnaast het verminderen van afhankelijkheid en regelmatig ook van angstig gedag. De leerling heeft vaak moeite met het reageren op onbekende situaties.

Er is sprake van een sterke verbondenheid met het hier en nu. De leerling ervaart de wereld vooral via eigen zintuigen. De leerling staat egocentrisch in het leven en heeft vaak weinig aansluiting bij andere leerlingen. Het hanteren, herkennen en benoemen van emoties is moeilijk. Het verwerven van nieuw gedrag kan –zo concreet mogelijk- plaatsvinden middels intraineren; via voordoen, meedoen, nadoen en zal uiteindelijk leiden tot zelfdoen.

De sociale vaardigheden worden getraind met als doel het vergroten van de weerbaarheid en dus de zelfstandigheid.

Bij **leren leren** begeleiden we de leerling naar het zo zelfstandig mogelijk voltooien van een taak, passend bij het niveau van de leerling. Deze kan heel klein zijn bv. je tas zelf uitpakken tot gedurende 25 minuten een werktaak aan je eigen tafel (af)maken met uitgestelde aandacht van de leerkracht. Succeservaringen en autonomie erkennen is in deze belangrijk.

De leerkracht houdt er rekening mee dat een leerling:

- veel herhaling nodig heeft bij het verwerven van vaardigheden
- niet gedurende een langere tijd aaneengesloten kan blijven werken
- vaak concentratie problemen heeft
- gerichte instructie nodig heeft: vooral samen doen en inoefenen
- begeleiding nodig heeft
- moeite heeft met het schakelen van de ene naar de volgende activiteit
- geringe transfer mogelijkheden van handelen, weinig wendbaar, weinig overdraagbaar naar andere of nieuwe situaties
- vulling heeft (iets te doen hebben, kijken, luisteren) op lege momenten.

• *Is het nodig om specifiek rekening te houden met behoeften van leerling?*

De dagelijkse begeleiding vanuit de klas vormt de basis. Daarnaast kan er gewerkt worden in subgroepjes buiten de klas.

De leerkracht kan er ook voor kiezen om een leerling te laten werken of rusten op een prikkelarme plek (selectie en regulering van prikkels).

Deze kan –in de klas- afgeschermd zijn middels kasten of een scherm. Ook kan er gekozen worden voor individuele pauze tijden, omdat dat meer rust, overzicht en veiligheid biedt aan een leerling.

• *Is er begeleiding nodig van andere disciplines?*

Ja, fysiotherapie, logopedie, spelbegeleiding.

Deze kunnen groepsgewijs en individueel ingezet worden.

Groepsgewijs: groepsles logopedie, groepsles sensomotorische oefening/Sherborn, spelbegeleiding in kleine groepjes.

Individueel: werken aan individuele doelen binnen 1:1 logopedie, fysiotherapie, spelbegeleiding.

• *Moeten er extra hulpmiddelen ingezet worden?*

Wanneer een leerling meer ontspanningmomenten nodig heeft, dan krijgt die leerling deze. Deze extra momenten zullen altijd aangegeven worden middels picto's en foto's, zodat het voor de leerling voorspelbaar is wanneer deze momenten er zijn.

Voor sommige leerlingen is het nodig om extra dik schrijfmateriaal te gebruiken ivm slappe motoriek.

Ook worden er bijzondere scharen gebruikt. Voor leerlingen met visus -problemen wordt er gewerkt met een verstelbaar werkblad.

Orthodidactisch handelen

Algemene omschrijving:

Het programma in de klas heeft een vast herkenbaar kader. Daartussen zijn wisselende activiteiten mogelijk. De leerlingen beleven veel plezier aan een dagelijkse terugkeer van dezelfde mensen, voorwerpen, gebeurtenissen en rituelen. Een dagelijks ritme van vaste herkenningspunten in de omgeving, in de activiteiten en in de persoonlijke omgang zal een veilig gevoel geven. Het herkennen van patronen kan leiden tot het verwachten ervan (als dit gebeurt.....dan volgt er dat). Via dagelijks of wekelijks terugkerende gebeurtenissen ontstaat gewoontevorming. Het vergroot de greep op de wereld.

Leerstijl:

- *Wat is de leerstijl?*
De leerling leert ervaringsgericht, weet handelingen, ruimte, personen en voorwerpen uit eigen ervaring te herkennen.
- *Waar liggen de accenten van je instructie ?*
 - Sensomotorisch (het leren is sterk gebonden aan het hier en nu en aan de fysieke omgang met de omgeving en de eigen lichamelijkeheid) en
 - Pragmatisch (alledaagse vaardigheden ervaren).

Didactisch handelen:

- Bied materiaal/leerstof aan in verschillende modaliteiten; visueel, auditief, tactiel.
- Leerstof/vaardigheden aanbieden via thema's die zo dicht mogelijk liggen bij de beleavings- en ervaringswereld van de leerlingen; vergroten/versterken van kennis, inzicht, vaardigheden en houding.
- Maak gebruik van de computer; dit biedt veel structuur, is zelfcorrigerend en geeft snel feedback.
- Structureer voor:
 - Deel een opdracht in kleine deeltaakjes in
 - Geef instructie in stapjes (korte en enkelvoudige instructie)
 - Geef maar één opdracht tegelijk
 - Herhaal
 - Ondersteun door middel van picto's, schema's e.d. de dag
 - Geef het kind een rustige plaats (denk aan looproutes in de klas)
 - Bereid de leerlingen voor op vrije situaties
- Afwisseling:
 - Besteed veel aandacht aan motivatie
 - Bouw motorische activiteiten in en geef aan wanneer motorische onrust niet is toegestaan
 - Zorg voor goede afwisseling inspanning en ontspanning
 - Zorg voor korte luistertijd en veel doetijd
- Feedback:
 - Geef direct eenduidige en heldere feedback op gewenst en ongewenst gedrag
 - Wees kort en duidelijk in je reacties
 - Wees duidelijk in je uitleg wat er mis is gegaan
 - Probeer niet boos te worden, maar leg uit welk gewenst gedrag ervoor in de plaats moet komen

Onderwijsaanbod

Een aantal lessen worden klassikaal aangeboden met een kort instructiemoment, zoals leespraat, lessen sociaal emotionele ontwikkeling, trefwoord, groepslogopedie, prentenboeken, geheugenspelletjes op auditief en visueel gebied.

Rekenen en picto-lezen worden in niveaugroepjes aangeboden. Bij elk groepje zit een begeleider.

Er is een duidelijke afsluiting van de les. In de nabespreking wordt de nadruk gelegd op wat ze goed hebben gedaan.

Niet alle leerlingen zullen schoolse vaardigheden zoals lezen en rekenen gaan beheersen. Daarom bieden we deze vakken op een zo'n concreet mogelijke en functionele wijze aan middels leespraat, signaal lezen en pictolezen.

Vakken zoals taal, lezen en rekenen worden in de ochtenduren aangeboden, omdat dan de concentratie van de leerlingen het grootst is. Deze activiteiten worden op een speelse en ervaringgerichte manier aangeboden. De lesstof wordt zo goed als niet op een abstracte manier (werkbladen) aangeboden.

De inhoud van het lesprogramma bestaat uit de volgende (Plancius en CED) leerlijnen:

- Sociale competentie / sociaal-emotionele ontwikkeling
- Zintuiglijke motorische ontwikkeling
- Zelfredzaamheid
- Omgevingsbewustzijn
- senso motorische ontwikkeling
- communicatie
- spelontwikkeling
- (picto) lezen
- Wonen: praktische vaardigheden (bijv. op het gebied van huishoudkunde en tuin/dierverzorging)

En daarnaast arbeidsoriëntatie gericht op dagbesteding.

Vanaf 13/14 jaar begint het stage traject met interne stages

Vanaf 15 jaar maken de leerlingen, binnen LOL, kennis met diverse vormen van uitstroommogelijkheden.

Van ±17 jaar gaan de leerlingen gericht op stage in een gekozen uitstroomrichting.

Profiel 2 (Ernstige verstandelijke beperking) gebaseerd op de leerlijnen cluster 3, zml (niveau 1 t/m 12)

	Leeftijd	4-6	6-8	8-10	10-12	12-14	14-16	16-20
		niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau
1.	Leren leren	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6
2.	Soc. Comp.	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6
6.	Mondelinge taal	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6
7.	Technisch lezen	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6
8.	Schriftelijke taal	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6
9.	Rekenen	1-2	2-3	3-4	4	4-5	5-6	6

Middelen en materialen

In het lvs staan bij “bronnen” per item de middelen en materialen aangegeven. Deze “bronnen” zijn op dit moment nog niet compleet, maar het streven is dat de “bronnen” door de diverse werkgroepen worden bijgewerkt en aangevuld.

Leertijd

Afhankelijk van inspectie normen.
Zie hiervoor de roosters per groep.

Beschrijving Profiel 3

Algemene beschrijving doelgroep (Diagnostiek)

- IQ bereik; 36-50; matige tot lichte verstandelijke beperking.
- -Vergelijkbaar ontwikkelingsniveau: 4-7 jaar
- -Ontwikkelingsperspectief/uitstroommogelijkheden: de verwachting is dat deze leerling na het SO doorstroomt naar VSO ZML en na de onderwijsperiode instroomt in arbeidsmatige dagbesteding in groepen.

Orthopedagogisch handelen

Benaderingswijze:

- *Hoe benader je je leerlingen.*

Het is onze missie deze leerlingen te benaderen volgens de pedagogische visie van CAREBAGS

- **Competentie** (inzicht in en bevestiging van kwaliteiten)
- **Autonomie** (keuzevrijheid binnen veilige kaders)
- **Relatie** (ervaren betrokkenheid van en bij anderen)
- **Engagement** (leerling kan zin geven aan activiteiten)
- **Beschermende factoren** (aansluiten bij kracht)
- **Adaptief toerustend onderwijs** (afstemming op (on-)mogelijkheden)
- **Gedragsverandering** (reductie gedragsproblemen)
- **Systematisch samenwerken** (ouders, team, ketenpartners)

De leerkracht benadert een leerling positief neutraal en consequent. Spreek de leerling aan in korte, heldere en eenvoudige taal. Geef de leerling voldoende bedenken- en reactietijd. Check of de leerling de opdracht of leerstof begrepen heeft. Geef waar mogelijk positieve bekrachtiging. Herhaling is voor deze leerling erg belangrijk.

Communicatie:

- *Hoe is de taalvaardigheid van de leerlingen?*

De leerlingen kunnen zich over het algemeen via gesproken taal voldoende uiten en de ander begrijpen, hierin is visuele ondersteuning wenselijk. De doevaardigheden zijn sterker ontwikkeld dan de taalvaardigheden.

- *Verbale en /of non-verbale communicatie?*

Maak, indien nodig, gebruik van ondersteunende gebaren en picto's.

- *Welke (leer)middelen worden ingezet voor de communicatie?*

SO:Ondersteunende gebaren, picto's / dagritmekaarten, foto's

VSO:Dagprogramma en daarnaast planborden

In SO en VSO wordt de time timer ingezet om de geboden tijd aan te geven.

- *Hoe houd je in je communicatie rekening met speciale problematiek van leerlingen zoals ADHD, ASS?*

- Wees voorspelbaar.
- Bied structuur in tijd, ruimte en interactie.
- Visualiseer regels en afspraken.
- Hanteer de regels en wees consequent.
- Geef duidelijk aan welk gedrag gevraagd wordt.
- Beloon goed gedrag met complimenten en geef negatief gedrag niet teveel aandacht.
- Houd rekening met de zwakke kanten van de betreffende leerling(ADHD / ASS) en biedt de nodige ondersteuning.
- Bespreek en benoem gevoelens en oefen dit met de leerlingen.

- Biedt ondersteuning bij het omgaan met medeleerlingen, omdat deze kinderen vaak sociaal onhandig zijn.
- *Hoe zijn de groepsregels zichtbaar en hoe worden die aangeleerd, ingeslepen, herhaald en nageleefd.*
Visualiseer de klassenregels, bespreek ze en oefen ze regelmatig in herkenbare en praktische situaties.
Verwijs hiernaar en hanteer ze consequent.

Leerkrachtvaardigheden:

- *Algemeen:*
Het leren van deze leerlingen is afhankelijk van motivatie en welzijn; onze opdracht is om samen met leerlingen en ouders te zoeken naar deze motivatie. Leren moet voor deze leerlingen betekenisvol en uitdagend zijn.
- *Wat is de basishouding van de leerkracht?*
 - We zorgen voor een omgeving, die gericht is op het welbevinden van de leerlingen.
 - Leren moet voor deze leerlingen betekenisvol en uitdagend zijn.
 - Deze leerlingen hebben een veilige en vertrouwde leef- en leeromgeving nodig, zowel in de klas als op het schoolplein.
 - Wees voorspelbaar en eenduidig in je aanpak.
 - We moeten voor iedere leerling een eigen curriculum maken, afhankelijk van motivatie en ontwikkelingsniveau.
 - Zorg voor het behalen van succeservaringen.
 - We benaderen de leerling in het VSO als jong volwassenen in wording, met in acht neming van hun capaciteiten
- *Concrete leerkrachtvaardigheden:*
 - Benader een leerling positief, neutraal en consequent.
 - Formuleer kort en bondig, geef duidelijke uitleg in heldere en eenvoudige taal.
 - Evt. ondersteuning met gebaren en/of picto's bieden.
 - Zorg voor succeservaringen.
 - Bied overzicht.
 - Geef één opdracht tegelijk.
 - Check op begrip van de instructie en/of leerstof.
 - Herhaal regelmatig de opdracht en de leerstof.
 - Versterk de taakoriëntatie (aanbieden op dezelfde wijze).
 - Zorg voor selectie en regulering van prikkels (beschermde werkplekken).
 - Splits de leerstof op in kleine deeltaken.
 - Geef de minimaal haalbare doelen aan.
 - Bespreek de hoeveelheid werk .
 - Bied ondersteuning bij opstart, doorwerken en afronding.
 - Spreek exacte verwachtingen uit.
 - Geef positieve bekrachtiging.
- *Hoe zet jij een goede structuur/klassenmanagement neer?*
 - Leerstofactiviteiten aanpassen aan belangstelling en niveau van de leerling.
 - Het onderwijs wordt in een groep aangeboden, met waar nodig individueel gerichte contacten en instructies.
 - In het programma is een goede afwisseling tussen inspanning en ontspanning ingebouwd.
 - Bied structuur in tijd (time timer), ruimte en interactie met voorspelbaarheid als basis.
 - Iedere leerling heeft een vaste plaats aan eigen tafel.
 - Geef gedifferentieerde instructie aan de instructietafel.
 - Hanteer een goed doordachte, rustige en overzichtelijk opstelling in de klas.
 - Visualiseer klassenregels en pleinregels en het dagprogramma.
 - Werk met het planbord met picto's en foto's.
 - Zorg dat lessen goed voorbereid zijn.
 - Zorg dat materialen klaar liggen.

- *Hoe kom je met je leerlingen tot (zelfstandig) werken?*
 - Hanteer de taakspelregels en de daarbij horende afspraken.
 - Oefen uitgestelde aandacht.
 - Hanteer dagtaken (SO), weektaken(VSO).
 - Geeft de tijd aan mbh de timetimer.
 - Maak gebruik van het planbord.
 - Loop rondes volgens het GIP- model.
 - Gebruik de groen/roodkaart om aan te geven dat hulp gewenst is.
 - Zorg voor wachtwerkjes.
 - Iedere leerling weet wat hij kan gaan doen als hij klaar is.

Sociaal emotioneel & Sociale redzaamheid:

- *Hoe zorg je dat leerlingen zich veilig voelen?*
In de groep wordt veel rust, structuur en voorspelbaarheid geboden, waardoor de leerlingen zich veilig voelen en zo goed mogelijk kunnen functioneren.
De leerkracht investeert in het opbouwen van een vertrouwensband door aandacht voor en interesse in ieder kind te hebben. Dit gebeurt o.a. door kinderen te groeten bij binnenkomst, de naam noemen van elk kind in de kring, het tonen van belangstelling voor wat ze maken of doen enz.
In de klas gelden positief gestelde, eenduidige regels die consequent gehanteerd worden. Deze regels zijn er om steun te bieden, niet om te straffen.
- *Hoe zorg je dat de klassenregels nageleefd worden?*
De regels en de afspraken zijn gevisualiseerd en worden regelmatig besproken en geoefend. De leerkracht zorgt ervoor dat deze nageleefd worden. De leerkracht geeft hierbij het goede voorbeeld.
De leerkracht biedt hierin nabijheid en ondersteuning aan de leerlingen.
- *Hoe wens je de sociale omgang binnen je groep?*
De regels en afspraken zijn positief gesteld en moeten nageleefd worden. De klas moet een veilige plek zijn voor iedereen. Iedereen dient met respect behandeld te worden. Gevoelens worden benoemd en geoefend met de leerlingen.
Een aantal leerlingen heeft de neiging een eigen spoor te trekken, en verliest zich snel in opwinding of een eigen belevingswereld. Andere leerlingen (m.n. de ASS -leerlingen) hebben veel tijd nodig om (sociale) afspraken eigen te maken. Zij overzien de consequenties van eigen handelen vaak niet.
De leerkracht zal telkens weer proberen om deze leerling(en) bij het klassengebeuren te betrekken en helpen het begrip van sociale regels in te slijpen.
In de hoogste groepen van het SO en in het VSO wordt de leerlingen geleerd via de stappen 'negeren – stop zeggen – hulpvragen' conflictsituaties op te lossen. De leerkracht doet een beroep op de zelfstandigheid van de leerling(en).
- *Hoe corrigeer je?*
De leerkracht corrigeert de leerling direct. Dit zal zoveel mogelijk in nabijheid (zo dicht mogelijk bij de leerling) en op oogniveau gebeuren. Aanspreken op wat je gezien hebt, reflexie en gewenst gedrag benoemen. Er kunnen afspraken gemaakt zijn om van een leerling negatief (uitdagend) gedrag te negeren, maar nooit zal een ander pijn doen of dreiging genegeerd worden. Hier dient altijd op gecorrigeerd te worden. Er kan gekozen worden voor een time-out plek in of buiten de klas. Hierbij moet het doel duidelijk zijn voor leerling en leerkracht.
Alle conflicten worden serieus genomen en uitgepraat. Iedere dag is een nieuwe start, met nieuwe kansen en mogelijkheden.
- *Hoe beloon je?*
Goed gedrag wordt altijd beloond! Er wordt gestrooid met complimenten, want als je veel en vaak laat merken wat er goed gaat, haal je het beste uit kinderen.
Er worden diverse soorten beloningen ingezet: verbaal (complimenten), non-verbaal (knipoog, dikke duim) sociaal (de hele groep applaudisseert bij een behaald succes), middelen (stickers, iets lekkers, dikke duimenboek), activiteiten (op de computer, iets naar keuze doen)

Ook worden ouders middels het communicatieschriftje / telefoontje op de hoogte gebracht bij behaalde mijlpalen.

- *Hoe stimuleer je?*

De leerkracht kan verschillende werkvormen toepassen, zodat de aangeboden lesstof aantrekkelijk blijft. Ook wordt de lesstof zo concreet en toegepast mogelijk aangeboden op een uitdagende manier, met veel visuele ondersteuning.

Wanneer een gekozen ingang of programma bij een leerling niet aanslaat, dan gaat de leerkracht (evt. met ondersteuning) op zoek naar andere ingangen. Soms lijkt tijdelijk een ontwikkeling op een bepaald leergebied stil te staan. De leerkracht ziet dan de uitdaging om het programma om te gooien en de leerling op andere gebieden te prikkelen.

- *Hoe deel je successen met een leerling?*

Met de leerlingen wordt besproken wat goed gaat en worden er complimenten uitgedeeld. Ook zijn er weekbeloningen en maandbeloningen rond Taakspel. Deze beloningen worden samen met de leerlingen gekozen.

Bij de kernvragen in evaluatiemomenten gaat het om

- Wat ging er goed.
- Waar ben je trots op.

- *Hoe deel je leerpunten met een leerling of klas?*

Bij jonge leerlingen worden de individueel leerpunten vooral bewaakt en gevolgd door de leerkracht.

Het kan best zijn dat een periode een regel centraal staat en die extra geoefend wordt.

Dagelijks zal hier dan aandacht voor zijn en kan er naar de klas teruggekoppeld worden "Hoe ging het vandaag met...".

Bij de wat oudere VSO-leerlingen is het wel mogelijk om de leerlingen mede verantwoordelijk te maken voor bepaalde leerpunten.

Bij aanvang van een les wordt verteld aan welk doel er gewerkt gaat worden. En aan het eind van de les wordt met de leerlingen besproken aan welk doel er gewerkt is en of dat doel behaald is.

Bij de kernvragen in evaluatiemomenten gaat het om

- Waar kun je nog iets van leren.

Begeleidingsbehoefte:

In het SO en in de VSO TP groepen zijn altijd en leerkracht en klassenassistent aanwezig.

In het VSO is een leerkracht aanwezig met indien mogelijk een stagiaire of klassenassistent.

In algemene zin hebben deze leerlingen behoefte aan begeleiding in de directe nabijheid.

- *Welke mate begeleidingsbehoefte(n) hebben je leerlingen?*

De begeleiding is vooral gericht op het vergroten en uitbreiden van vaardigheden, via het opdoen van nieuwe ervaringen en het verwerven van nieuwe gedragswijzen. Het verwerven van nieuw gedrag kan plaatsvinden middels inoefenen; via voordoen, meedoen, nadoen en zal uiteindelijk leiden tot zelfdoen.

Nodig is een vast dagprogramma met voldoende herkenbaarheid en overzichtelijkheid met aandacht stimuleren van activiteiten en contactname. Het programma is gericht op het opdoen van ervaringen en het veelvuldig herhalen van geleerd handelen. Er zijn momenten nodig waarop individueel contact met de leerling mogelijk is.

- *Op welke gebieden moet worden begeleid en ondersteund?*

Op het gebied van zelfredzaamheid zal in het SO ondersteuning geboden worden bij het eten, het aan- en uitkleden en de zindelijkheid.

In het VSO zal de aandacht meer uitgaan naar zelfredzaamheid in het verkeer en de maatschappij.

Daarnaast zal er veel begeleiding en ondersteuning geboden worden bij het eigen maken van vaardigheden om zo zelfstandig mogelijk te kunnen werken en handelen (leren leren). Ook zal er ondersteuning geboden worden bij het leren samen te werken met andere leerlingen, met als doel dat de leerlingen dit ook zelfstandig zullen kunnen.

Op het gebied van sociale vaardigheden zal ondersteuning geboden worden bij het oplossen

van conflicten en problemen met als doel dat kinderen strategieën ontwikkelen waardoor ze dit zo zelfstandig mogelijk kunnen.

- *Is het nodig om specifiek rekening te houden met behoeften van leerling?*

De klas moet rustig en overzichtelijk ingericht zijn. Daarbij moet rekening gehouden worden met de prikkelgevoeligheid van bepaalde leerlingen. Ook dient er een prikkelarme werkplek aanwezig te zijn.

Voor kinderen met veel bewegingsonrust is het belangrijk om regelmatig gelegenheid in te bouwen om even te kunnen bewegen. Tevens is er een time out ruimte nodig bij de klas waar kinderen even uit de situatie kunnen stappen en tot rust kunnen komen.

- *Is er begeleiding nodig van andere disciplines?*

Voor een goede ontwikkeling van het kind kan (groeps)logopedie, (groeps)fysiotherapie, ART, PMT en spelbegeleiding nodig zijn.

(Groeps)logopedie, (groeps)fysiotherapie gebeurt veel in het SO en in VSO TP.

ART en PMT (Accare) worden meer aan het eind van het SO en in het VSO ingezet.

- *Welke extra hulpmiddelen moeten worden ingezet?*

Er worden diverse hulpmiddelen ingezet om te visualiseren. Daarbij denken we aan picto's, dagritme kaarten, planborden, time timers.

Voor sommige leerlingen is het nodig om extra dik schrijfmateriaal te gebruiken ivm slappe motoriek.

Voor leerlingen met problemen op het gebied van motoriek, visus en gehoor wordt er in overleg met ouders cq verzorgers de noodzakelijke hulpmiddelen ingezet.

Orthodidactisch handelen

Leerstijl:

- *Op welke manier hebben de leerlingen behoefte aan instructie:*

De leerling heeft over het algemeen de leerstijl van het egocentrisch leren (SLO, 2007), waarbij de leerling wil leren wat nuttig is om zelfstandig het alledaagse leven te hanteren, concreet dichtbij in tijd en ruimte en gericht op de eigen emotionele beleving.

Didactisch handelen:

- Bied materiaal/leerstof aan in verschillende modaliteiten; visueel, auditief, tactiel.
- Leerstof/vaardigheden aanbieden via thema's die zo dicht mogelijk liggen bij de belevings- en ervaringswereld van de leerlingen; vergroten/versterken van kennis, inzicht, vaardigheden en houding.
- Maak gebruik van de computer; dit biedt veel structuur, is zelfcorrigerend en geeft snel feedback.
- Structureer voor:
 - Deel een opdracht in kleine deeltaakjes in
 - Geef instructie in stapjes (korte en enkelvoudige instructie)
 - Geef maar één opdracht tegelijk
 - Ondersteun door middel van picto's, schema's e.d. de dag
 - Geef het kind een rustige plaats (denk aan looproutes in de klas)
 - Bereid de leerlingen voor op vrije situaties
- Afwisseling:
 - Besteed veel aandacht aan motivatie
 - Bouw motorische activiteiten in en geef aan wanneer motorische onrust niet is toegestaan
 - Zorg voor goede afwisseling inspanning en ontspanning
 - Zorg voor korte luistertijd en veel doeltijd
- Feedback:
 - Geef direct eenduidige en heldere feedback op gewenst en ongewenst gedrag
 - Wees kort en duidelijk in je reacties
 - Wees duidelijk in je uitleg wat er mis is gegaan
 - Probeer niet boos te worden, maar leg uit welk gewenst gedrag ervoor in de plaats moet komen

Onderwijsaanbod

Speerpunten in het onderwijsaanbod aan deze leerling betreft functioneel en toegepast lezen en rekenen, de sociale zelfredzaamheid en het aanleren van een werkhouding middels praktijkgericht en functioneel leren.

Uitstroomprofiel gericht op de volgende gebieden:

SO en VSO

Leergebied overstijgend:

- Sociale redzaamheid
- Praktische redzaamheid
- Leren leren
- Zintuiglijke motorische ontwikkeling
- Portfolio
- Persoonlijkheidsvorming

Leergebied specifiek:

- Mondelinge taal
- Schriftelijke taal
- Lezen
- Rekentaalvaardigheden
- Burgerschapskunde
- Engels

VSO

Praktijkvakken:

- Groenvoorziening
- Dienstverlening
- Kantine
- Tekenen
- Houtbewerking
- Kaarsen maken
- Magazijnbeheer
- Koken
- Huishoudkunde
- Textiel
- Algemene technieken.

En daarnaast arbeidsoriëntatie gericht op dagbesteding.

Vanaf 13/14 jaar begint het stage traject met interne stages

Vanaf 15 jaar maken de leerlingen, binnen LOL, kennis met diverse vormen van uitstroommogelijkheden.

Van ±17 jaar gaan de leerlingen gericht op stage in een gekozen uitstroomrichting.

Niveau CED leerlijnen: CED 2 t/m 9

Profiel 3 (Matige verstandelijke beperking) gebaseerd op de leerlijnen cluster 3, zml (niveau 1 t/m 12)

	Leeftijd	4-6	6-8	8-10	10-12	12-14	14-16	16-20
		niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau
1.	Leren leren	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9
2.	Soc. Comp.	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9
6.	Mondelinge taal	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9
7..	Technisch lezen	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9
8.	Schriftelijke taal	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9
9.	Rekenen	3	4-5	5-6	6-7	7-8	8	9

Middelen en materialen

In het lvs staan bij “bronnen” per item de middelen en materialen aangegeven.
Deze “bronnen” zijn op dit moment nog niet compleet, maar het streven is dat de “bronnen” door de diverse werkgroepen worden bijgewerkt en aangevuld.

Leertijd

Afhankelijk van inspectie normen.
Zie hiervoor de roosters per groep.

Beschrijving Profiel 4

Algemene beschrijving doelgroep (Diagnostiek)

- IQ bereik; IQ 51-70 licht verstandelijke beperking
- Vergelijkbaar ontwikkelingsniveau: 7- 12 jaar
- Leerlingen met gedragsproblematiek op basis van cumulatie van problematiek
- Leerlingen met gedragsproblematiek als gevolg van een psychiatrische stoornis:
 - sprake van co- morbiditeit: PDD,MCDD, hechtingsproblematiek, Prader- Willy syndroom
 - moeilijk leerbaar op sociaal- emotioneel terrein
 - prikkelgevoeligheid en slechte concentratie
 - weinig inzicht in consequenties van eigen gedrag
 - moeite met veranderingen
 - grensoverschrijdend gedrag
- In SO en VSO: de leerlingen volgen regulier zml onderwijs
- Ontwikkelingsperspectief/uitstroommogelijkheden:
De verwachting is dat deze leerling na het SO doorstroomt naar VSO ZML of PrO en na de onderwijsperiode instroomt in arbeidsmarkt gerichte werkzaamheden.
Dit kan ingevuld worden bij de Arbeidsmarktgerichte dagbesteding, het WSW of het Vrije Bedrijf.

Orthopedagogisch handelen

Benaderingswijze:

- *Hoe benader je je leerlingen.*
Het is onze missie deze leerlingen te benaderen volgens de pedagogische visie van CAREBAGS
 - **Competentie** (inzicht in en bevestiging van kwaliteiten)
 - **Autonomie** (keuzevrijheid binnen veilige kaders)
 - **Relatie** (ervaren betrokkenheid van en bij anderen)
 - **Engagement** (leerling kan zin geven aan activiteiten)
 - **Beschermende factoren** (aansluiten bij kracht)
 - **Adaptief toerustend onderwijs** (afstemming op (on-)mogelijkheden)
 - **Gedragsverandering** (reductie gedragsproblemen)
 - **Systematisch samenwerken** (ouders, team, ketenpartners)

Communicatie:

- *Hoe is de taalvaardigheid van de leerlingen?*
De leerlingen kunnen zich over het algemeen via gesproken taal voldoende uiten en de ander begrijpen, hierin is visuele ondersteuning soms wenselijk. Soms zijn de taalvaardigheden sterker ontwikkeld dan de praktische vaardigheden. Hierdoor is overschatting van het daadwerkelijk kunnen van de leerling mogelijk.
- *Verbale en /of non-verbale communicatie?*
Maak, indien nodig, gebruik van ondersteunende teksten eventueel aangevuld met picto's cq foto's
- *Welke (leer)middelen worden ingezet voor de communicatie?*
SO: picto's / dagritme kaarten & foto's.
VSO: Dagprogramma, daarnaast planborden en taakkaarten.
In SO en VSO wordt de time-timer ingezet om de geboden tijd aan te geven.
- *Hoe houd je in je communicatie rekening met speciale problematiek van leerlingen zoals ADHD, ASS?*
 - Wees voorspelbaar.
 - Bied structuur in tijd, ruimte en interactie.

- Visualiseer regels en afspraken.
- Benoem duidelijk welk gedrag gevraagd wordt.
- Beloon goed gedrag met complimenten en geef negatief gedrag niet teveel aandacht.
- Houd rekening met de zwakke kanten van de betreffende leerling(ADHD / ASS) en biedt de nodige ondersteuning.
- Bespreek en benoem gevoelens en oefen dit met de leerlingen.
- Bied ondersteuning bij het omgaan met medeleerlingen, omdat deze kinderen vaak sociaal onhandig zijn.
- *Hoe zijn de groepsregels zichtbaar en hoe worden die aangeleerd, ingeslepen, herhaald en nageleefd.*
Visualiseer de klassenregels, bespreek ze en oefen ze regelmatig in herkenbare en praktische situaties. Verwijs hiernaar en hanteer ze consequent.

Leerkrachtvaardigheden:

- *Algemeen:*
Het leren van deze leerlingen is afhankelijk van motivatie en welzijn; onze opdracht is om samen met leerlingen en ouders te zoeken naar deze motivatie. Leren moet voor deze leerlingen betekenisvol en uitdagend zijn.
- *Wat is de basishouding van de leerkracht?*
 - We zorgen voor een omgeving, die gericht is op het welbevinden van de leerlingen.
 - Leren moet voor deze leerlingen betekenisvol en uitdagend zijn.
 - Deze leerlingen hebben een veilige en vertrouwde leef- en leeromgeving nodig, zowel in de klas als op het schoolplein.
 - Wees voorspelbaar en eenduidig in je aanpak.
 - We moeten voor iedere leerling een eigen curriculum maken, afhankelijk van motivatie en ontwikkelingsniveau.
 - Zorg voor het behalen van succeservaringen.
 - We benaderen de leerling in het VSO als jong volwassenen in wording, met in acht neming van hun capaciteiten.
- *Concrete leerkrachtvaardigheden:*
 - Benader een leerling positief, neutraal en consequent.
 - Formuleer kort en bondig, geef duidelijke uitleg in heldere en eenvoudige taal.
 - Geef de leerling voldoende bedenk- en reactietijd, schakeltijd.
 - Biedt evt. ondersteuning met gebaren en/of picto's.
 - Zorg voor succeservaringen.
 - Bied overzicht.
 - Geef één opdracht tegelijk.
 - Check op begrip van de instructie en/of leerstof.
 - Herhaal regelmatig de opdracht en de leerstof.
 - Versterk de taakoriëntatie (aanbieden op dezelfde wijze).
 - Zorg voor selectie en regulering van prikkels (beschermde werkplekken).
 - Splits de leerstof op in kleine deeltaken.
 - Geef de minimaal haalbare doelen aan.
 - Bespreek de hoeveelheid werk.
 - Bied ondersteuning bij opstart, doorwerken en afronding.
 - Spreek exacte verwachtingen uit.
 - Geef positieve bekrachtiging.
- *Hoe zet jij een goede structuur cq. klassenmanagement neer?*
 - Pas leerstofactiviteiten aan aan de belangstelling en het niveau van de leerling.
 - Het onderwijs wordt in een groep aangeboden, met waar nodig individueel gerichte contacten en instructies.
 - In het programma is een goede afwisseling tussen inspanning en ontspanning ingebouwd.
 - Bied structuur in tijd (time timer), ruimte en interactie met voorspelbaarheid als basis.
 - Een leerling heeft zonnodig een vaste plaats in de groep.
 - Geef gedifferentieerde instructie aan de instructietafel.
 - Hanteer een goed doordachte, rustige en overzichtelijk opstelling in de klas .

- Visualiseer klassenregels en pleinregels en het dagprogramma.
- Werk met het planbord met picto's en foto's.
- Zorg dat lessen goed voorbereid zijn.
- Zorg dat materialen klaar liggen.
- *Hoe kom je met je leerlingen tot (zelfstandig) werken? (GIP)*
 - Hanteer de taakspelregels en de daarbij horende afspraken.
 - Oefen uitgestelde aandacht .
 - Hanteer dagtaken (SO), weektaken(VSO).
 - Geeft de tijd aan mbv de timetimer.
 - Maak gebruik van het planbord.
 - Loop rondes volgens het GIP- model.
 - Gebruik de groen/roodkaart om aan te geven dat hulp gewenst is.
 - Zorg voor wachtwerkjes.
 - Iedere leerling weet wat hij kan gaan doen als hij klaar is.

Sociaal emotioneel & Sociale redzaamheid:

- *Hoe zorg je dat leerlingen zich veilig voelen?*

In de groep wordt veel rust, structuur en voorspelbaarheid geboden, waardoor de leerlingen zich veilig voelen en zo goed mogelijk kunnen functioneren.

De leerkracht investeert in het opbouwen van een vertrouwensband door aandacht voor en interesse in ieder kind te hebben. Dit gebeurt o.a. door kinderen te groeten bij binnenkomst, de naam noemen van elk kind in de kring (SO)', het tonen van belangstelling voor wat ze maken of doen enz.

In de klas gelden positief gestelde, eenduidige regels die consequent gehanteerd worden. Deze regels zijn er om steun te bieden, niet om te straffen.

- *Hoe zorg je dat de klassen-, gang- en pleinregels nageleefd worden?*

De regels en de afspraken zijn gevisualiseerd en worden regelmatig besproken en geoefend. De leerkracht zorgt ervoor dat deze nageleefd worden. De leerkracht geeft hierbij het goede voorbeeld.

De leerkracht biedt hierin nabijheid en ondersteuning aan de leerlingen.

Oudere leerlingen worden nadrukkelijk op hun eigen verantwoordelijkheid aangesproken.

- *Hoe wens je de sociale omgang binnen je groep?*

De regels en afspraken zijn positief gesteld en moeten nageleefd worden. De klas moet een veilige plek zijn voor iedereen. Iedereen dient met respect behandeld te worden. Gevoelens worden benoemd en geoefend met de leerlingen.

Een aantal leerlingen heeft de neiging een eigen spoor te trekken, en verliest zich snel in opwinding of een eigen belevingswereld.

Andere leerlingen (m.n. de ASS -leerlingen) hebben veel tijd nodig om (sociale) afspraken eigen te maken. Zij overzien de consequenties van eigen handelen vaak niet.

De leerkracht zal telkens weer proberen om deze leerling(en) bij het klassengebeuren te betrekken en helpen het begrip van sociale regels in te slijpen.

In de hoogste groepen van het SO en in het VSO wordt de leerlingen geleerd via de stappen 'negeren – stop zeggen – hulpvragen' conflictsituaties op te lossen. De leerkracht doet een beroep op de zelfstandigheid van de leerling(en).

- *Hoe corrigeer je?*

De leerkracht corrigeert de leerling direct. Dit zal zoveel mogelijk in nabijheid (zo dicht mogelijk bij de leerling) en op oogniveau gebeuren. Aanspreken op wat je gezien hebt, reflectie en gewenst gedrag benoemen. Er kunnen afspraken gemaakt zijn om van een leerling negatief (uitdagend) gedrag te negeren, maar nooit zal een ander pijn doen of dreiging genegeerd worden. Hier dient altijd op gecorrigeerd te worden. Er kan gekozen worden voor een time-out plek in of buiten de klas. Hierbij moet het doel duidelijk zijn voor leerling en leerkracht.

Alle conflicten worden serieus genomen en uitgepraat. Iedere dag is een nieuwe start, met nieuwe kansen en mogelijkheden.

In de veiligheid van de relatie leerkracht versus leerling, wordt bij de (oudere) VSO-leerling geappelleerd aan zijn/haar inzicht en verantwoordelijkheid (rol) binnen een conflictsituatie.

- *Hoe beloon je?*

Goed gedrag wordt zoveel mogelijk beloond! Er wordt gestrooid met complimenten, want als je veel en vaak laat merken wat er goed gaat, haal je het beste uit kinderen.

Er worden diverse soorten beloningen ingezet: verbaal (complimenten), non-verbaal (knipoog, dikke duim, aai over de bol) sociaal (de hele groep applaudisseert bij een behaald succes), middelen (stickers, iets lekkers, dikke duimenboek), activiteiten (op de computer, iets naar keuze doen)

Ook worden ouders middels het communicatieschriftje (SO) / telefoontje op de hoogte gebracht bij behaalde mijlpalen.

- *Hoe stimuleer je?*

De leerkracht kan verschillende werkvormen toepassen, zodat de aangeboden lesstof aantrekkelijk blijft. Ook wordt de lesstof zo concreet en toegepast mogelijk aangeboden op een uitdagende manier, met veel visuele ondersteuning.

Wanneer een gekozen ingang of programma bij een leerling niet aanslaat, dan gaat de leerkracht (evt. met ondersteuning) op zoek naar andere ingangen. Soms lijkt tijdelijk een ontwikkeling op een bepaald leergebied stil te staan. De leerkracht ziet dan de uitdaging om het programma om te gooien en de leerling op andere gebieden te prikkelen.

Bij de oudere leerlingen in het VSO wordt zoveel mogelijk aangesloten bij hun belangstelling en capaciteiten gericht op hun toekomst. Met name daar waar het gaat om keuze maken m.b.t. het traject LOL → stage → werk.

- *Hoe deel je successen met een leerling?*

Met de leerlingen wordt besproken wat goed gaat en worden er complimenten uitgedeeld.

Ook zijn er weekbeloningen en maandbeloningen rond Taakspel. Deze beloningen worden samen met de leerlingen gekozen.

Bij de kernvragen in evaluatiemomenten gaat het om

- Wat ging er goed.

- Waar ben je trots op.

- *Hoe deel je leerpunten met een leerling of klas?*

Bij jonge leerlingen worden de individueel leerpunten vooral bewaakt en gevolgd door de leerkracht.

Het kan best zijn dat een periode een regel centraal staat en die extra geoefend wordt.

Dagelijks zal hier dan aandacht voor zijn en kan er naar de klas teruggekoppeld worden "Hoe ging het vandaag met...".

Bij de wat oudere VSO-leerlingen is het wel mogelijk om de leerlingen medeverantwoordelijk te maken voor bepaalde leerpunten.

Bij aanvang van een les wordt verteld aan welk doel er gewerkt gaat worden.

Aan het eind van de les wordt met de leerlingen besproken aan welk doel er gewerkt is en of dat doel behaald is.

Bij de kernvragen in evaluatiemomenten gaat het om

- Waar kun je nog iets van leren.

Begeleidingsbehoefte:

In het SO en in de VSO TP groepen zijn altijd een leerkracht en een klassenassistent aanwezig.

In het VSO is een leerkracht aanwezig met daar waar nodig en mogelijk een stagiaire en/of klassenassistent.

In algemene zin hebben deze leerlingen behoefte aan begeleiding op afstand.

- *Welke mate begeleidingsbehoefte(n) hebben je leerlingen?*

De begeleiding is vooral gericht op het vergroten en uitbreiden van vaardigheden, via het opdoen van nieuwe ervaringen en het verwerven van nieuwe gedragswijzen. Het verwerven van nieuw gedrag kan plaatsvinden middels inoefenen; via voordoen, meedoen, nadoen en zal uiteindelijk leiden tot zelfdoen.

Nodig is een vast dagprogramma met voldoende herkenbaarheid en overzichtelijkheid.

Er zijn momenten nodig waarop individueel contact met de leerling mogelijk is.

- *Op welke gebieden moet worden begeleid en ondersteund?*

Op het gebied van zelfredzaamheid zal in het SO ondersteuning geboden worden bij het eten, het aan- en uitkleden en de zindelijkheid.

In het VSO zal de aandacht meer uitgaan naar zelfredzaamheid in het verkeer en de maatschappij.

Daarnaast zal er begeleiding en ondersteuning geboden worden bij het eigen maken van vaardigheden om zo zelfstandig mogelijk te kunnen werken en handelen (leren leren).

Er zal ondersteuning geboden worden bij het leren samen werken met andere leerlingen, met als doel dat de leerlingen dit ook zelfstandig kunnen.

Op het gebied van sociale vaardigheden zal ondersteuning geboden worden bij het oplossen van conflicten en problemen met als doel dat kinderen strategieën ontwikkelen waardoor ze dit zelf kunnen.

- *Is het nodig om specifiek rekening te houden met behoeften van leerling.*

De klas moet rustig en overzichtelijk ingericht zijn. Daarbij moet rekening gehouden worden met de prikkelgevoeligheid van bepaalde leerlingen. Ook dient er een prikkelarme werkplek aanwezig te zijn.

Voor kinderen met veel bewegingsonrust is het belangrijk om regelmatig gelegenheid in te bouwen om even te kunnen bewegen. Tevens is er een time out ruimte nodig bij de klas waar kinderen even uit de situatie kunnen stappen en tot rust kunnen komen.

- *Is er begeleiding nodig van andere disciplines.*

Voor een goede ontwikkeling van het kind kan (groeps)logopedie, (groeps)fysiotherapie, ART, PMT en spelbegeleiding nodig zijn.

(Groeps)logopedie, (groeps)fysiotherapie gebeurt veel in het SO en in VSO TP.

ART en PMT (Accare) worden meer aan het eind van het SO en in het VSO ingezet.

- *Welke extra hulpmiddelen moeten worden ingezet?*

Er worden diverse hulpmiddelen ingezet om te visualiseren. Daarbij denken we aan picto's, foto's, dagritmekaarten, planborden, time timers.

Voor leerlingen met problemen op het gebied van motoriek, visus en gehoor wordt er in overleg met ouders cq verzorgers de noodzakelijke hulpmiddelen ingezet.

Orthodidactisch handelen

Leerstijl:

- *Op welke manier hebben de leerlingen behoefte aan instructie?*

De leerling leert door langdurig doen, in de praktijk oefenen, hetgeen permaal leren (SLO,2007) wordt genoemd. Dit kan ook cognitieve activiteiten betreffen.

Didactisch handelen:

- Bied materiaal/leerstof aan in verschillende modaliteiten; visueel, auditief, tactiel.
- Leerstof/vaardigheden aanbieden via thema's die zo dicht mogelijk liggen bij de belevings- en ervaringswereld van de leerlingen; vergroten/versterken van kennis, inzicht, vaardigheden en houding.
- Maak gebruik van de computer; dit biedt veel structuur, is zelfcorrigerend en geeft snel feedback.
- Structureer voor:
 - Deel een opdracht in kleine deeltaakjes in.
 - Geef instructie in stapjes (korte en enkelvoudige instructie).
 - Geef maar één opdracht tegelijk. Daar waar mogelijk uit bouwen naar meerdere opdrachten.
 - Ondersteun door middel van picto's, schema's e.d. de dag.
 - Bereid de leerlingen voor op vrije situaties en refereer daar zonedig aan.
- Afwisseling:
 - Besteed veel aandacht aan motivatie
 - Bouw motorische activiteiten in en geef aan wanneer motorische onrust niet is toegestaan
 - Zorg voor goede afwisseling inspanning en ontspanning

- Zorg voor korte luistertijd en veel doertijd
- Feedback:
 - Geef direct eenduidige en heldere feedback op gewenst en ongewenst gedrag
 - Wees kort en duidelijk in je reacties
 - Wees duidelijk in je uitleg wat er mis is gegaan
 - Probeer niet boos te worden, maar leg uit welk gewenst gedrag ervoor in de plaats moet komen

Onderwijsaanbod

Speerpunten in het onderwijsaanbod aan deze leerling betreft voornamelijk in het SO didactische vakken zoals lezen, spelling, rekenen, schrijven en wereldoriëntatie en in het VSO wordt dit steeds meer vertaald naar praktijkgericht onderwijs.

Daarnaast staat de sociaal-emotionele ontwikkeling centraal, voornamelijk de sociale redzaamheid en het leren reguleren van gedrag en handelen ten behoeve van het functioneren in de maatschappij. Dit gebeurt voornamelijk door een individueel afgestemd begeleidingsaanbod.

Waarbij herhaling en inslijten van gedragspatronen noodzakelijk is..

Uitstroomprofiel gericht op de volgende gebieden:

SO en VSO

Leergebied overstijgend:

- Sociale redzaamheid
- Praktische redzaamheid
- Leren leren
- Zintuiglijke motorische ontwikkeling
- Portfolio
- Persoonlijkheidsvorming

Leergebied specifiek:

- Mondelinge taal
- Schriftelijke taal
- Lezen
- Rekenvaardigheden
- Burgerschapskunde
- Engels

VSO

Praktijkvakken:

- Groenvoorziening
- Dienstverlening
- Kantine
- Tekenen
- Houtbewerking
- Kaarsen maken
- Magazijnbeheer
- Koken
- Huishoudkunde
- Textiel
- Algemene technieken.

En daarnaast arbeidsoriëntatie gericht op de arbeidsmarkt.

Vanaf 13/14 jaar begint het stage traject met interne stages

Vanaf 15 jaar maken de leerlingen, binnen LOL, kennis met diverse vormen van uitstroommogelijkheden.

Van ±17 jaar gaan de leerlingen gericht op stage in een gekozen uitstroomrichting.

Daar waar het onderwijsaanbod niet toereikend is, kunnen leerlingen deelnemen aan het project 'Samen scholen' in samenwerking met 'De Bolster' een school voor praktijkonderwijs.

Niveau CED leerlijnen: CED 4 t/m 12

Profiel 4 (Lichte verstandelijke beperking) gebaseerd op de leerlijnen cluster 3, zml
(niveau 1 t/m 12)

	Leeftijd	4-6	6-8	8-10	10-12	12-14	14-16	16-20
		niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau	niveau
1.	Leren leren	4-5	6	7-8	9	10	11	12
2.	Soc. Comp.	4-5	6	7-8	9	10	11	12
6.	Mondelinge taal	4-5	6	7-8	9	10	11	12
7..	Technisch lezen	4-5	6	7-8	9	10	11	12
8.	Schriftelijke taal	4-5	6	7-8	9	10	11	12
9.	Rekenen	4-5	6	7-8	9	10	11	12

Middelen en materialen

In het lvs staan bij “bronnen” per item de middelen en materialen aangegeven. Deze “bronnen” zijn op dit moment nog niet compleet, maar het streven is dat de “bronnen” door de diverse werkgroepen worden bijgewerkt en aangevuld.

Leertijd

Afhankelijk van inspectie normen.
Zie hiervoor de roosters per groep.

